

Riskin Erken Saptanması Komitesinin İşleyişine İlişkin Güncel Hukuki Sorunlar ve Öneriler^(*)

Dr. Öğr. Üyesi Meltem KARATEPE KAYA^(**)

Öz

6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu madde 378 uyarınca, anonim şirketlerde şirketin varlığını, gelişimini ve sürekliliğini tehlikeye düşürebilecek sebeplerin erkenden teşhis edilmesi, bu amaçla gerekli önlemlerin alınması, çözüm yollarının belirlenip uygulanması ve olası risklerin yönetilmesi için yönetim kurulu bünyesinde bir komite kurulması düzenlenmiştir. Bu komitenin kurulması payları borsada işlem gören şirketler için zorunluyken, halka açık olmayan şirketlerde denetçinin gerekli görerek yazılı bir halde yönetim kuruluna bildirmesi şartına bağlanmıştır. Bu makalede öncelikle saptanması ve önlenmesi amaçlanan riskin ne olduğu ele alınmıştır. Devamında, payları borsada işlem gören ve işlem görmeyen şirketlere ilişkin düzenleme farklılıkları üzerinde durulmuştur. Payları borsada işlem gören şirketler için risk yönetimi komitesinin kurulması bir zorunlulukken, payları borsada işlem görmeyen şirketlerde bu durum belirsizliğe yol açmaktadır. Makalede, bu komitenin kurulması için gerekli koşullar ve denetçinin rolü ele alınmış, bağımsız denetimin zorunlu olup olmadığı tartışılmıştır. Ayrıca, komitenin kuruluşu, işleyişi ve yönetim kurulunun bu süreçteki sorumlulukları detaylı bir şekilde incelenmiştir. Çalışmada ayrıca, karşılaştırmalı hukukta risk yönetiminin nasıl ele alındığı incelenmiştir. Makale, risk yönetimi komitesinin işleyişine ilişkin mevcut düzenlemeleri ve uygulama pratiklerini değerlendirirken, risk yönetiminin kurumsal yönetim açısından taşıdığı önemi vurgulamaktadır.

Anahtar Kelimeler

Riskin Erken Saptanması Komitesi, Yönetim Kurulu, Denetçiler, Risk Yönetimi, Bağımsız Denetim, Anonim Şirket.

^(*) Yayın Kuruluna Ulaştığı Tarih: 03.10.2024 - Kabul Edildiği Tarih: 19.11.2024.

Atıf Şekli: Meltem Karatepe Kaya, 'Riskin Erken Saptanması Komitesinin İşleyişine İlişkin Güncel Hukuki Sorunlar ve Öneriler' (2024) 14(2) Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 1663, 1713.

DOI: 10.52273/sduhfd..1561022.

^(**) İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, Ticaret Hukuku Anabilim Dalı, İstanbul, Türkiye.

E-posta: meltemkaratepe.kaya@medeniyet.edu.tr.

Orcid: <https://orcid.org/0000-0003-3428-0293>.

Current Legal Issues and Recommendations Regarding the Functioning of the Early Detection of Risk Committee

Abstract

Article 378 of the Turkish Commercial Code requires joint-stock companies to set up a committee through their board of directors. The purpose of this committee is to detect potential risks that may threaten the company's existence, growth, or sustainability at an early stage, and to propose and implement the necessary measures to manage these risks. While publicly traded companies are obligated to establish this committee, for non-public companies, it depends on the auditor's written recommendation to the board. This article first examines what kinds of risks the committee aims to identify and manage. It then discusses the regulatory differences between publicly traded and non-public companies, highlighting how the mandatory establishment of a risk management committee in publicly traded companies creates ambiguity for non-public ones. The article also considers the conditions under which the committee must be formed, the auditor's role in this process, and whether independent auditing is necessary. Additionally, it explores the formation, functioning, and responsibilities of the board of directors in overseeing the committee. Finally, the article reviews how risk management is approached in other legal systems, emphasizing the importance of risk management for corporate governance.

Keywords

Early Detection of Risk Committee, Board of Directors, Auditors, Risk Management, Independent Audit, Joint-Stock Company.

Extended Summary

Article 378 of the Turkish Commercial Code (TCC) mandates that the board of directors of joint-stock companies establish a “Committee for the Early Detection of Risk” to identify, at an early stage, factors that identify early the factors that jeopardize the company’s existence, growth, and sustainability, implement necessary measures, propose solutions, and oversee potential risks. This committee is also responsible for implementing necessary measures, proposing solutions, and overseeing potential risks. Regulated for the first time under TCC, the committee plays a pivotal role not only in improving corporate governance practices but also in enhancing corporate social responsibility, a topic that will be elaborated upon in this study.

Since the global financial crises of the early 2000s, risk management has emerged as a crucial component of corporate governance. Even before the enactment of the TCC No. 6102, companies began to focus on identifying and evaluating risks, while developing strategies to mitigate or manage financial threats. Article 378 specifically requires that publicly traded companies set up a specialized committee to address risks that may threaten the company’s sustainability. While the formation of this committee is obligatory for publicly traded companies, non-public companies are only required to do so if the auditor deems it necessary and provides a written recommendation to the board of directors.

The Capital Markets Board (CMB) further strengthened this regulatory framework with its Corporate Governance Communiqué (II-17.1), which was issued in 2014. Annex-1 of this Communiqué outlines the “Corporate Governance Principles” and mandates in Article 4.5.1 that publicly traded companies, excluding banks, must establish a “Committee for the Early Detection of Risk.” Additionally, Article 4.5.12 specifies that this committee is responsible for identifying risks that could endanger the company’s continuity, taking necessary precautions, and managing such risks. The committee is required to review the company’s risk management systems at least once a year, ensuring its ongoing effectiveness.

Both the TCC and the CMB regulations emphasize a parallel framework for publicly traded companies, where the primary focus is on ensuring the timely detection of risks that could threaten the company’s existence. Initially, the committee must identify potential risks relevant to the industry in which the company operates, assess their likely impact, and develop strategies to mitigate them. Establishing early warning systems supported by continuous monitoring and reporting processes is vital for early detection. The committee must also create action plans to address critical risks and implement these strategies promptly to minimize potential damages when risks materialize.

While detecting risks in advance is not always possible, the committee’s ability to respond swiftly and flexibly to unforeseen circumstances is essential in today’s volatile risk environment. After identifying risks, the committee should also communicate its findings with the company’s stakeholders and, if necessary, arrange external training to increase awareness. By performing these duties, the Committee for the Early Detection of Risk significantly contributes to the company’s sustainability, resilience,

and competitiveness, which are key themes explored in subsequent sections of this study.

Given the topics discussed, it is evident that the Committee for the Early Detection of Risk plays a crucial role in the company's overall risk management strategy, which is intrinsically linked to corporate governance practices and sustainable business operations. The effectiveness of this committee is not solely dependent on compliance with legal requirements but is also closely tied to the board of directors' commitment to ensuring that the committee operates effectively and proactively. A broader and more comprehensive interpretation of the risk concept could further enhance the committee's functionality and impact in corporate governance, in our view.

For publicly traded joint-stock companies, particularly those governed by the Capital Markets Board's regulations, detailed rules ensure the committee's independent and impartial functioning. These rules create the necessary framework for the committee to effectively monitor and manage risks. However, the absence of similar provisions for non-publicly traded joint-stock companies under the TCC creates ambiguities. This leads to practical challenges, such as defining the role of the auditor in the committee and clarifying the board's responsibilities in overseeing the committee's operations. The auditor's authority to deem the formation of the Committee for the Early Detection of Risk necessary could blur the lines between the auditor's traditional role and management functions, potentially affecting the independence of the audit process.

In conclusion, while the current regulations mandate the formation of the committee only for publicly traded companies, promoting its establishment in non-public companies would greatly benefit risk management practices. Strengthening the board's risk management mechanisms and establishing this committee, regardless of the auditor's recommendation, would enhance corporate governance standards and ensure sustainability. Although some scholars suggest that boards should ensure early risk detection even in the absence of such committees, we believe that detailed legal provisions supporting this view are necessary. This approach would ensure not only legal compliance but also bolster the company's overall performance and risk management capacity.

Giriş

Son yıllarda dünyada meydana gelen felaketlerin büyüklüğü ve etki gücü, ekonomik düzenin sac ocağı olan şirketlerin, bu felaketler öncesi ve sonrasında rolünün tartışmaya açılmasına sebebiyet vermiştir. 2020 yılının ilk aylarında başlayan koronavirüs pandemisi neredeyse dünyadaki herkesi etkilemiştir. Ülkemiz de bu pandemiden birçok açıdan büyük yara almıştır. Yine son yıllarda ülkemizde deprem, sel gibi felaketlerde büyük kayıplar yaşanmıştır.

Dünyanın ve ülkemizin tekrar büyük finansal krizler, pandemiler, depremler, afetler gibi riskler yaşaması olasıdır. Bilim ve insanlığın tecrübeleri bu risklerden kaçışın mümkün olmayacağını göstermektedir. Şu durumda, yapılması gereken bu süreçlere hazırlıklı olmaktır. Hazırlık ile kastedilen sadece önlemler değil riskin gerçekleşmeden önce tespit edilerek yapılacakların belirlenmesi ve ortaya çıkabilecek zararın boyutunun en aza indirilmesidir.

Şirketlerin, riskler karşısındaki etkinliğinin ve rolünün belirlenmesi önemlidir. Zira şirketler sadece ekonomik kaynaklara değil, aynı zamanda olası bir felaketten sonraki zararın tablosunun ortaya çıkmaya başladığı ilk günlerde fark yaratacak lojistik kapasiteye ve operasyonel uzmanlığa da sahiptir¹. Küresel bağlantılı ekonomi ve teknolojik gelişmelerin hızla ilerlediği bir ortamda, riskleri yönetmek öncelikli bir konu olmalıdır. Bu nedenle risk yönetimi, şirketlerin sürdürülebilirliğini ve değerini korumak için kritik bir rol oynar. Şirketler, riskleri etkin bir şekilde yöneterek hem finansal hem de operasyonel performanslarını artırabilirler. 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu (TTK²) ve ilgili düzenlemeler, risk yönetimi süreçlerinin yapılandırılmasına ilişkin bazı yükümlülükler getirmiştir. Ancak, bu yükümlülüklerin kapsamı ve uygulanabilirliği, şirketlerin yapısına ve borsada paylarının işlem görüyor olup olmamasına göre değişiklik gösterebilir. Riskin erken saptanması ve yönetimi konusunda TTK m. 378 ve ilgili tebliğler, belirli şirket türleri için komite kurma zorunluluğu getirmektedir. Özellikle payları borsada işlem gören şirketlerde, risk yönetimi komitesinin kurulması zorunludur. Ancak bu düzenlemenin kapsamı ve uygulanabilirliği, diğer anonim şirket türleri için belirsizlikler içerebilmektedir. Bu makale, risk ifadesinden ne anlaşılması gerektiğini, riskin erken saptanması komitesinin kurulması gereken şir-

¹ Susan S. Kuo ve Benjamin Means, 'Corporate Social Responsibility after Disaster Corporate Social Responsibility after Disaster' (2012) 89 (5) Washington University Law Review 973, 974.

² Türk Ticaret Kanunu, Kanun Numarası: 6102, Kabul Tarihi: 13.01.2011, RG 14.02.2011/27846, madde 378.

ket türlerini, bu komitenin kuruluşunu, işleyişini ve yönetim kurulunun bu süreçteki rolünü karşılaştırmalı hukuktan örneklerle ele alacaktır.

I. Riskin Erken Saptanması Komitesinin Rolü

TTK m. 378 uyarınca anonim şirketlerde, şirketin varlığını, büyümesini ve sürekliliğini tehlikeye atabilecek sebeplerin erkenden teşhis edilmesi, gerekli önlemlerin alınması ve çözüm yollarının belirlenerek olası risklerin yönetilmesi amacıyla yönetim kurulu bünyesinde bir komite kurulması hükme bağlanmıştır. Çarelerin ortaya konularak uygulanması ve ortaya çıkması muhtemel riskin yönetilmesi amacıyla yönetim kurulu tarafından bir komite kurulması hükme bağlanmıştır. Bu komite TTK ile ilk kez düzenleme altına alınmakta ve özellikle şirketlerin daha iyi kurumsal yönetim politikaları oluşturmaları³ için ve ileride açıklayacağımız üzere sosyal sorumluluğun artırılması için önem arz etmektedir.

Risk yönetimi kavramı, 2000'li yıllardaki küresel finansal krizlerden bu yana kurumsal yönetimde bağımsız bir işlevsel alan olarak giderek daha fazla önem kazanmıştır⁴. Çoğu şirket, risk unsurlarını tespit edip değerlendirme ve finansal riskleri azaltmak veya koruma sağlamak amacıyla stratejiler üretmeye TTK öncesi dönemde başlamıştır.

TTK m. 378 uyarınca, pay senetleri borsada işlem gören şirketlerin yönetim kurulu, şirketin varlığını, gelişimini ve devamlılığını tehlikeye düşüren sebeplerin erken teşhis edilmesi, bu sebepler için gerekli önlemler ve çözümlerin uygulanması ile riskin yönetilmesi amacıyla uzman bir komite kurmak, bu sistemi işletmek ve geliştirmekle yükümlüdür. Diğer şirketler içinse bu komite denetçinin gerekli görmesi ve buna istinaden yönetim kuruluna yazılı olarak bildirim yapması halinde derhal kurulacaktır. Görüldüğü üzere bu komitenin kurulması payları borsada işlem gören şirketler için zorunluymakla birlikte, halka açık olmayan şirketlerde denetçinin gerekli görerek yazılı bir halde yönetim kuruluna bildirmesi şartına bağlanmıştır.

Sermaye Piyasası Kurulu (SPK)'nın 2014 tarihli Kurumsal Yönetim Tebliği (KYT⁵) (II-17.1) ve EK-1'de bulunan "Sermaye Piyasası Kurulu Kurumsal Yönetim

³ Kuo ve Means (n 1) 974.

⁴ Carolin Stier, *Risikomanagement und wertorientierte Unternehmensführung* (Springer 2017), 11.

⁵ Sermaye Piyasası Kurulu'nun 2014 tarihli Kurumsal Yönetim Tebliği (II-17.1), RG 03.01.2014/28871.

İlkeleri” 4.5.1’de “Riskin Erken Saptanması Komitesi”nin halka açık şirketler için bankalar hariç olmak üzere oluşturulması gerektiği ifade edilmiştir. Yine 4.5.12 numaralı maddede “Riskin Erken Saptanması Komitesi”, “*şirketin varlığını, gelişmesini ve devamını tehlikeye düşürebilecek risklerin erken teşhisi, tespit edilen risklerle ilgili gerekli önlemlerin alınması ve riskin yönetilmesi amacıyla çalışmalar yapmakla sorumlu olup, risk yönetim sistemlerini en az yılda bir kez gözden geçirir*” şeklinde tanımlanmıştır.

Her iki düzenlemede de paralel ifadeler yer almakla birlikte ilerde tartışılacağı üzere öncelikle şirketin varlığını, gelişmesini ve devamını tehlikeye düşüren sebeplerin erken teşhisi için komitenin hangi adımları atması gerektiğinin tespiti gerekmektedir. Komite, ilk olarak şirketin faaliyet gösterdiği sektörün türüne göre potansiyel riskleri belirlemeli ve bu risklerin şirket üzerindeki olası etkilerini değerlendirmelidir. Risklerin zamanında ve kolayca belirlenebilmesi için erken uyarı sistemlerinin kurulması ve bu sistemlerin düzenli izleme ve raporlama süreçleriyle desteklenmeleri düşünülebilir. Belirlenen riskler arasında daha ciddi olanlara öncelik verilerek önlem planlarının hazırlanması ve bu önlemlerin ne zaman ve nasıl uygulanacağını belirlenmesi, risklerin gerçekleşmesi durumunda komitenin hasarı en aza indirme hedefine hizmet etmesi açısından önem taşımaktadır.

Riskin tespiti her zaman öncesinden mümkün olmayabilir. Bu durumda komitenin beklenmedik durumlar karşısında hızlı ve esnek fikirli bir şekilde hareket etmesi risklerin hızla değiştiği günümüzde şirketin dayanıklılığını artıracaktır. Bu riskleri belirledikten sonra bunların şirketin diğer paydaşları ile de paylaşılması ve gerekirse dış kaynaklardan destek alarak farkındalık oluşması adına eğitimler düzenlenmesi komitenin yükümlülükleri arasındadır. Bu adımların atılması ile birlikte riskin erken saptanması komitesi görevini yerine getirmiş ve şirketin sürdürülebilirliğine, dayanıklılığına ve rekabet gücüne katkı sağlamış olacaktır. Çalışmanın ilerleyen bölümlerinde bu adımlar detaylı olarak ele alınacaktır.

II. Komite Hangi Risklerin Teşhisinden Sorumludur?

Komitenin görev ve yetkileri belirlenirken ele alınması gereken ilk husus riskin ne olduğudur. Zira kurumların faaliyet gösterdiği sektörüne göre riskin belirlenerek maruz kalacakları olası risklere karşı hazırlık yapmaları komitenin asli görevidir. Şirketler için risk hiçbir zaman tam olarak bitmeyecek olsa da en azından riskin minimize edilmesi ve sürecin iyi bir şekilde yönetilmesi komite-

nin kuruluş amacına uygun olacaktır. TTK m 378 gerekçesinde⁶ “*Bu komitenin denetim komitesinden farkı denetim komitesinin yönetimi gözetim altında tutmasına karşılık bu komitenin sadece risklere odaklanmasıdır.*” demek suretiyle maddede yer alan risk ifadesinin tanımının doğru yapılmasının ne kadar önemli olduğu bir kez daha ortaya çıkmıştır.

Risk, Türk Dil Kurumu tarafından “*zarara uğrama tehlikesi*” olarak tanımlanmıştır⁷. Risk yönetimi uzmanlarına göre riskin iki tanımı vardır ve aralarında net bir ayırım yoktur⁸. İlk tanım, riskin kötü bir şey olma ihtimaline dayanmaktadır. Buna göre risk kötü bir şeyin gerçekleşme olasılığıdır ve kaçınılması gereken bir şeydir. İkinci tanıma göre ise risk olası sonuçların çeşitli seçeneklere ayrılması, dağılmasıdır. İkinci risk tanımı, kötü bir şey olma tehlikesiyle sınırlı değildir. Daha ziyade, bu fikir riski gelecekteki olası olayların -kötü ya da iyi- dağılması olarak ifade eder⁹. Yaşar, eserinde korkulan olayın gerçekleşmesinden önceki aşamayı risk, o olayın gerçekleşmesinden sonraki aşamayı ise sinistre olarak ifade etmektedir¹⁰. Dolayısıyla riskin varlığı korkulan olayın gerçekleşmesi ile birlikte sona ermektedir.

İşletme yönetiminde risk kavramı, karar verme süreçlerinde kritik bir öneme sahiptir. Karar teorisinde risk, belirsizliklerin belirli bir türünü ifade eder. Belirsizlik ise şu anlamlara gelir: (a) Karar vericinin kontrolü dışında, dışsal faktörler sonucu etkileyebilir. (b) Bu dışsal faktörlerin çeşitli sonuçları, belirli bir olasılıkla ortaya çıkabilir. Bu sonuçlar veya etki faktörleri, çevresel koşullar olarak adlandırılır¹¹. Knight’a göre, belirsizlik durumları ve risk arasında bir ayırım yapılmalıdır. Dar anlamda belirsizlik durumunda karar verici olası durumların olasılıklarını belirleyemez¹².

Literatürde çok çeşitli risk tanımları yer alsa da gelecekte ortaya çıkma olasılığı olan tehdit edici durumları risk olarak adlandırmamız mümkündür. Bu doğrul-

⁶ Türk Ticaret Kanunu madde 378 gerekçesinde bu hususa ilişkin açıklamalar yer almaktadır.

⁷ Türk Dil Kurumu, Türkçe Sözlük (n.d.) <<https://sozluk.gov.tr>> Erişim Tarihi 11 Eylül 2024.

⁸ Geoffrey Miller, *The Law Of Governance, Risk Management, And Compliance* (2. Bası, Wolters Kluwer 2017) 961.

⁹ Miller (n 8) 483.

¹⁰ Tuğçe Nimet Yaşar, ‘Anonim Şirketlerde Riskin Erken Saptanması ve Yönetimi’ (2016) 2 (2) Ticaret ve Fikri Mülkiyet Hukuku Dergisi 69, 75.

¹¹ Stier (n 4) 13.

¹² Frank H. Knight, *Risk, Uncertainty, and Profit* (Boston and New York, Houghton Mifflin Company 1921) 20.

tuda riskin erken saptanması komitesinin görevini yerine getirirken hangi risklerden dolayı tedbir alması gerektiği de incelenmelidir. Şirketler faaliyetleri boyunca her türlü riske maruz kalabilme olasılığı taşısalar da bu çalışma TTK m 378 bağlamında riskleri çevresel, sosyal ve yasal olmak üzere üçe ayırarak inceleyecektir.

A. Çevresel Riskler

Son yıllarda, dünya genelindeki eğilimlere paralel olarak, şirketler varlıklarını sürdürülebilirlik yollarını aramakta ve bu amaçla faaliyetlerini kurumsal sürdürülebilirlik çerçevesinde yürütmektedir¹³. Kurumsal sürdürülebilirlik, şirketlerin faaliyetlerinde çevresel faktörlere önem verme gerekliliğini vurgularken, çevreye duyarlı bir yapının sürdürülebilirlik için bir ön koşul olduğunu göstermektedir¹⁴.

Bu kapsamda, çevresel sürdürülebilirlik, işletmelerin karşılaşabileceği çevresel yükümlülüklerin işletme performansı üzerindeki potansiyel etkilerini dikkate almasını ve çevresel riskleri etkin bir şekilde yönetme kapasitelerini kapsar¹⁵. Kurumsal sürdürülebilirliğin en önemli bileşenlerinden biri, çevresel risklerin stratejik olarak tanımlanması, değerlendirilmesi ve risk yönetiminin vakitlice planlanarak gerekli önlemlerin alınmasıdır. Bu noktada kanaatimce, Türk Ticaret Kanunu'nun m. 378'de düzenlenen "riskin erken saptanması komitesi" ile kurumsal sürdürülebilirlik politikaları kesişmektedir; zira şirketlerin sürdürülebilir bir yapıya ulaşması, ancak bu komitenin faaliyetleriyle mümkün olabilir.

Şu hâlde, çevresel risklerin ne olduğunu tespit edip bunlara karşı tedbir mekanizmalarının kurulması şirketin sürdürülebilirlik politikalarını destekleyecektir. Zira çevre duyarlılığına sahip şirketler paydaşlarının ilgisini çekerek kamuoyunda olumlu bir itibar edinmektedir. Bu olumlu itibar, işletmenin marka değeri ve rekabet gücüne doğrudan etki eder ve hatta sermaye piyasalarında sürdürülebilirlik endekslerinin oluşumunu destekler¹⁶. Çevresel riskler, kanaatimce, doğal afetler, iklim değişikliği ve çevre kirliliği şeklinde üç ayrı başlık altında incelenebilir.

¹³ Şerife Önder ve Ahmet Ağca, 'İşletmelerin Risk Gruplarına Göre Çevresel Sürdürülebilirlik Uygulamaları: BIST 100 Endeksinde Bir Uygulama' (2018) 7 (1) İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi 77, 80.

¹⁴ Hatice Kübra Kandemir, 'Sürdürülebilir Şirketler ve Hukuki Çerçevesi' (2021) 20 (41) İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi 853, 857.

¹⁵ Kandemir (n 15) 857; Lambooy Tineke E., Argyrou Aikaterini ve Tideman Sander, 'Enabling Company Boards to Create Sustainable Companies: The Connection Between Sustainability, Company Leadership and Law' (2018) 13 (2) International and Comparative Law Journal 36.

¹⁶ Önder ve Ağca (n 13) 80.

1. Bir Çevresel Risk Türü Olarak Doğal Afetler

Doğal afetler, her ülkeyi etkileyebilen, yıkıcı, maliyetli ve öngörülemez olaylardır. Sel, toprak kayması, orman yangınları, depremler, kuraklık ve fırtınalar gibi afetler artan yoğunlukları nedeniyle küresel bir sorun haline gelmiştir. Bu afetler, sermaye ve emek gibi üretim faktörlerinde ani kayıplara yol açarak ekonomik sistemlerin dengesini sarsar¹⁷. Birçok akademik çalışmada¹⁸, doğal afetler şirketler için bir risk olarak belirtilmiştir. Özdemir de eserinde, “gerçekleşip gerçekleşmeyeceği belirsizlik taşıyan ve gerçekleşmesi halinde de, şirketi olumsuz yönde etkileme potansiyeli taşıyan¹⁹” doğal afetlerin risk kapsamında değerlendirilebileceğini ifade etmektedir²⁰. Doğal afetlerin sıklığı ve şiddeti, dünya genelinde kayda değer bir artış göstermiştir²¹. Doğal afetler, kasırgalar, seller ve depremler gibi aşırı doğal olayların insan yerleşimleri ve üretken varlıklar üzerindeki olumsuz ekonomik etkilerini yansıtmaktadır²². 2023 yılında, dünya genelinde doğal afetler nedeniyle oluşan ekonomik kayıplar yaklaşık 380 milyar ABD doları olarak gerçekleşmiştir²³.

Yerel risk transfer piyasalarının genellikle zayıf olduğu gelişmekte olan ülkelerde, doğal afetlerin yol açtığı ekonomik kayıplar katlanarak büyümektedir.

¹⁷ Gary Bowman, Roxane Foulser-Piggott and Paul W Beamish, ‘Natural Disasters and MNE Internalization: Reoptimizing Subsidiary Governance’ (2023) 58 (2) *Journal of World Business* 101387; Mehmet Marangoz ve Çağrı İzci, ‘Doğal Afetlerin Ekonomik, Sosyal ve Çevresel Etkilerinin 6 Şubat 2023 Kahramanmaraş Merkezli Depremler Bağlamında Girişimciler Açısından Değerlendirilmesi’ (2023) 24 (52) *Journal of Social Sciences and Humanities Researches* 1, 3.

¹⁸ Huang Qiping, Li Yongjia, Lin Meimei ve McBrayer Garrett, ‘Natural Disasters, Risk Salience, and Corporate ESG Disclosure’ (2022) 72 *Journal of Corporate Finance*, 7; Semih Sırrı Özdemir, ‘COVID-19 Salgını Karşısında Riskin Erken Saptanması Komitesinin Görev ve Sorumluluklarının Yeniden Değerlendirilmesi’ (2020) 2 (2) *Yaşar Hukuk Dergisi* 61, 2; Mehmet Marangoz ve Çağrı İzci, ‘Doğal Afetlerin Ekonomik, Sosyal ve Çevresel Etkilerinin 6 Şubat 2023 Kahramanmaraş Merkezli Depremler Bağlamında Girişimciler Açısından Değerlendirilmesi’ (2023) 24 (52) *Journal of Social Sciences and Humanities Researches* 1, 3.

¹⁹ Özdemir (n 18) 68.

²⁰ Özdemir, bu kapsamda, Covid 19 pandemisinin de doğal afet olarak değerlendirilerek TKK m 378’in gündemine dahil edilebileceğini savunmaktadır. Bknz Özdemir (n 18) 71.

²¹ WJ Wouter Botzen, Olivier Deschenes ve Mark Sanders, ‘The Economic Impacts of Natural Disasters: A Review of Models and Empirical Studies’ (2019) 13 (2) *Review of Environmental Economics and Policy* 167, 167.

²² Torben Juul Andersen, ‘Globalization and Natural Disasters: An Integrative Risk Management Perspective’ in Alcira Kreimer, Margaret Arnold, Anne Carlin (eds), *Building Safer Cities: The Future of Disaster Risk* (Disaster Risk Management Series World Bank 2003) 57.

²³ Statista, ‘Global Economic Losses due to Natural Disasters from 2000 to 2023’ (Statista, 2023) <<https://www.statista.com/statistics/510894/natural-disasters-globally-and-economic-losses/>> Erişim Tarihi 21 Ağustos 2024.

Bu durum, doğal afetlerin, daha az gelişmiş ekonomilerde yoğun nüfuslu bölgeleri vurduğunda, yıkıcı sosyoekonomik sonuçlar doğurmasına neden olmaktadır. Ayrıca, bu felaketlerin, etkilenen ülkelerin küresel rekabet edebilirlikleri üzerinde olumsuz etkiler yaratması kaçınılmazdır. Afetler, ekonomik faaliyetler üzerinde olumsuz bir etkiye sahiptir ve bu nedenle oluşan ekonomik belirsizlikler, uzun vadeli ticari ilişkilere yapılan yatırımları engellemektedir²⁴. Şöyle ki, gelişmekte olan ülkelerde, felaket sonrası ekonomik toparlanma genellikle çok taraflı yardım olanakları ve insani yardımların erişilebilirliğine bağlıdır. Bu durum, daha erken uyarı veren bir risk yönetimi stratejisi benimsemeye yönelik politik teşvikleri sınırlı hale getirir. Sonuç olarak, bu ülkeler doğal afetlerin en ağır ekonomik etkileriyle başa çıkabilmek için uluslararası toplumu “son çare borç vereni” olarak görme eğilimindedir. Ancak, bu tür bir kurtarma yaklaşımı, felaket önleme ve zarar hafifletme tedbirlerinin gelişimini engelleyecektir²⁵. Buna karşılık, sanayileşmiş ülkelerdeki ekonomik aktörler, felaket sonrası yeniden yapılanma süreçlerini kolaylaştırmak amacıyla finansal piyasalardan sigorta ve alternatif risk transfer mekanizmalarını kullanırlar. Bu risk yönetimi yaklaşımı, gelişmekte olan ülkeler için de oldukça faydalı olabilir. Etkin bir risk yönetimi stratejisi, bir ülkenin felaket risklerine karşı savunmasızlığını azaltabilir ve felaket sonrası yeniden yapılanma fonlarını güvence altına alarak ekonomik kayıpların ciddiyetini önemli ölçüde hafifletebilir²⁶.

Bununla birlikte, aktif bir risk yönetimi stratejisinin yokluğunda, doğal afetlere maruz kalan gelişmekte olan ülkeler, geçici felaket yardımları sağlamak için mevcut kalkınma programlarından fonları yeniden tahsis etmek zorunda kalabilirler. Bu durum, uzun vadeli ekonomik yatırımlara olan taahhütleri zayıflatabilir²⁷. Felaket sonrası yetersiz finansman düzenlemelerine sahip bir ülke, çok taraflı kredi imkanları ve diğer finansman kaynaklarından onay beklerken, ekonomik kayıplarını telafi etmede gecikmeler yaşayabilir. Ayrıca, ikili bağışlar şeklinde sağlanan felaket yardımları genellikle fonların kullanımına kısıtlamalar getiren koşullarla birlikte gelir. Dolayısıyla, etkin risk yönetiminin eksikliği, felaket sonrası ekonomik toparlanma beklentilerini olumsuz etkiler; özellikle mali kaynakların sınırlı olduğu ve kritik ekonomik altyapının zarar gördüğü durumlarda bu etki daha belirgin hale gelir. Doğal afetlere karşı savunmasız ekonomi-

²⁴ Botzen, Deschenes ve Sanders (n 21) 167.

²⁵ Andersen (n 22) 58.

²⁶ Andersen (n 22) 59.

²⁷ Andersen (n 22) 59.

lerde faaliyet gösteren ekonomik aktörler, güvenilir ve uzun vadeli ticari ilişkiler kurmakta zorlanabilirler. Bu hayati paydaş ilişkileri, aşırı felaket riski nedeniyle tehlikeye girdiğinde, bir ülke, daha sürdürülebilir rekabet avantajları yaratma potansiyeline sahip ekonomik faaliyetleri desteklemekte zorluklarla karşılaşabilir. Bu nedenle, felaket riskinin etkin bir şekilde yönetilmesi, yetkinliğe dayalı ekonomik faaliyetleri desteklemeli ve böylece uluslararası ticaretten elde edilebilecek potansiyel ekonomik faydaları artırmalıdır²⁸.

Doğal afetlere karşı risk yönetimi, yalnızca devletlerin değil, aynı zamanda ülkelerdeki en önemli ekonomik paydaşlar olan şirketlerin de alması gereken önemli tedbirleri gündeme getirmektedir. Ülkemizde, 6 Şubat 2023 tarihinde meydana gelen ve merkez üssü Kahramanmaraş'ın Pazarcık ve Elbistan ilçeleri olan Mw 7.7 ve Mw 7.6 büyüklüklerindeki iki büyük deprem, büyük bir yıkıma sebep olmuştur²⁹. Depremler, 11 şehri doğrudan etkileyerek ülkenin farklı bölgelerinde hem maddi hem de manevi zararlara yol açmıştır.

Doğal afetler dünya çapında büyük can ve mal kayıplarına neden olmuştur. 1900 ile 2022 yılları arasında 13.386 doğal afet rapor edilmiştir; bu afetlerde 3.6 milyon insan hayatını kaybetmiş ve 3.3 trilyon dolarlık ekonomik zarar meydana gelmiştir³⁰. Bu zararlar, yalnızca insan ölümleri ve mülk kayıplarıyla sınırlı kalmamış, aynı zamanda sağlık, eğitim ve gelir sağlayan faaliyetlerin kesintiye uğramasına da yol açmıştır³¹. Tarihsel örnekler de afetlerin büyük etkilerini göstermektedir. 1923'te Japonya'da meydana gelen 7.9 büyüklüğündeki Büyük Kant Depremi, 100.000'den fazla kişinin ölümüne ve 460.000'den fazla binanın yıkılmasına neden olmuştur. Depremin ardından çıkan yangınlar, hasarın daha da büyümesine yol açmıştır³². Daha yakın tarihlerde, 2011'de Japon-

²⁸ Andersen (n 22) 60.

²⁹ Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD), 'Türkiye Saati ile 04:17 ve 13:24'te İki Deprem Meydana Geldi,' <<https://deprem.afad.gov.tr/content/137>> Erişim Tarihi 21 Ağustos 2024.

³⁰ Mehmet Marangoz ve Çağrı İzci, 'Doğal Afetlerin Ekonomik, Sosyal ve Çevresel Etkilerinin 6 Şubat 2023 Kahramanmaraş Merkezli Depremler Bağlamında Girişimciler Açısından Değerlendirilmesi' (2023) 24 (52) Journal of Social Sciences and Humanities Researches 1, 3; Muhammad Tariq Iqbal Khan, Sofia Anwar, Muhammad Rizwan Yaseen ve Abdul Majeed Nadeem, 'The Impact of Natural Disasters and Climate Change on Agriculture: An Empirical Analysis' (2022) 4 (1) Journal of Economic Impact 28, 30.

³¹ Khan ve diğerleri (n 30) 30; Marangoz ve İzci (n 30) 3.

³² Encyclopaedia Britannica, 'Tokyo-Yokohama Earthquake of 1923' (Encyclopaedia Britannica, 9 Kasım 2024) <<https://www.britannica.com/event/Tokyo-Yokohama-earthquake-of-1923>> Erişim Tarihi 16 Kasım 2024.

ya’da gerçekleşen 9,1 büyüklüğündeki Tohoku depremi, 360 milyar dolarlık ekonomik kayıpla tarihe geçmiştir³³. Bu, ekonomik kaybın en yüksek olduğu deprem olarak kayıtlara geçmiştir. Ayrıca, 2024 yılında İspanya’da yaşanan yoğun yağışlar ve sel felaketi, ülkenin birçok bölgesini etkileyerek ciddi ekonomik, sosyal ve çevresel zararlara yol açmıştır. Binlerce kişi evlerinden tahliye edilmiş, altyapı büyük ölçüde zarar görmüş ve tarım arazileri selden etkilenmiştir³⁴. Bu örnekler, doğal afetlerin geniş kapsamlı ekonomik, sosyal ve çevresel etkilerini ve afet önleme ile müdahale politikalarının önemini açıkça göstermektedir. Depremler, seller, heyelanlar ve diğer doğal afetler kaçınılmazken, şirketlerin bu olaylara hazırlıklı olması, ülkemizi gelişmiş bir statüye yaklaştıracak ve zararları sınırlayacaktır. Bu bağlamda, doğal afetlerin TTK m. 378 kapsamında risk olarak değerlendirilmesi gerektiğini düşünüyoruz. Afetlerin ekonomik ve toplumsal zararı somut verilerle desteklenmeli, bu zararların minimize edilmesi için uygun adımlar atılmalıdır³⁵.

2. Bir Çevresel Risk Türü Olarak İklim Değişikliği

Çevresel risk türlerinden bir diğeri de iklim değişikliğidir. Zira iklim değişikliği, deniz seviyesinin yükselmesi, küresel yağış desenlerinde değişiklikler, kuraklıklar, seller, kitlesel hareketler ve aşırı meteorolojik olaylar gibi doğal ekosistem değişikliklerinden kaynaklanan fiziksel riskler yaratabilir³⁶. Bu çalışmayı ilgilendiren nokta, iklim değişikliğinin şirketler için ciddi risk oluşturma potansiyelinin bulunması³⁷ ve bu durumda şirketlerin m. 378 kapsamında riskin erken saptanması komitesinin faaliyeti çerçevesinde riski erken teşhis edip uygun önlemleri almasının önemidir. Fiziksel risklerin varlığı şirket varlıklarının zarar

³³ Anadolu Ajansı, ‘Dünyadaki En Büyük Depremlerin Ekonomik Hasarı Trilyon Doları Buluyor’ (Anadolu Ajansı, 9 Kasım 2024) <<https://www.aa.com.tr/tr/dunya/dunyadaki-en-buyuk-depremlerin-ekonomik-hasari-trilyon-dolari-buluyor/2838055>> Erişim Tarihi 16 Kasım 2024.

³⁴ Anadolu Ajansı, ‘Şiddetli Yağışlar İspanya’ya Zarar Vermeye Devam Ediyor’ (Anadolu Ajansı, 16 Kasım 2024) <<https://www.aa.com.tr/tr/dunya/siddetli-yagislar-ismpanyaya-zarar-vermeye-devam-ediyor/3391857>> Erişim Tarihi: 16 Kasım 2024.

³⁵ Aynı yönde bkz Özdemir (n 18) 7.

³⁶ Alice Sakhel, ‘Corporate Climate Risk Management: Are European Companies Prepared?’ (2017) 165 *Journal of Cleaner Production* 103, 104; A Hampel, R Hetzel ve G Maniatis, ‘Response of Faults to Climate-Driven Changes in Ice and Water Volumes on Earth’s Surface’ (2010) 368 *Philosophical Transactions of the Royal Society A: Mathematical, Physical and Engineering Sciences* 2501, 2504.

³⁷ Ans Kolk, David Levy ve Jonatan Pinkse, ‘Corporate Responses in an Emerging Climate Regime: The Institutionalization and Commensuration of Carbon Disclosure’ (2008) 17 *European Accounting Review* 719, 720.

görmesi, operasyonlarda ve süreçlerde aksaklıklar ya da kaynak tedarikinde zorluklar gibi finansal kayıplara neden olabilecektir³⁸.

İklim değişikliğinin bir parçası olarak düzenleyici riskler de önemlidir. Düzenleyici riskler, iklim değişikliğine yanıt olarak uygulanan potansiyel düzenleyici değişikliklerden kaynaklanan risklerdir³⁹. İklim değişikliği konusunda toplumsal ve politika yapıcılar arasında artan farkındalık, şirketlerin iklim üzerindeki olumsuz etkilerini azaltmaya yönelik uluslararası iklim düzenlemelerinin sayısında ve sıklığında bir artışa neden olmuştur⁴⁰. 2015 yılında kabul edilen Paris Anlaşması⁴¹ ve IPCC'nin raporları⁴², iklim değişikliğinin ekonomik boyutlarını daha görünür hale getirmiştir. Bu gelişmeler, şirketlerin iklim üzerindeki olumsuz etkilerini azaltmaya yönelik düzenlemelerin artmasına neden olmuştur. Dünya Ekonomik Forumu'nun Küresel Risk Raporu (Global Risks Report⁴³) gibi raporları, iklim değişikliğiyle ilgili düzenleyici risklerin değerlendirilmesinde önemli kaynaklar sunmaktadır. Bu raporlar, iklim değişikliğine karşı alınan politikaların daha sıkı hale gelmesini sağlamaktadır.

Bu düzenleyici değişiklikler, şirketler açısından finansal riskler oluşturabilir çünkü daha fazla veya daha sıkı azaltım politikaları, işletme ve yatırım maliyetlerini artırabilme potansiyeli barındırmaktadır⁴⁴. Belirtmeliyiz ki, şirketler dü-

³⁸ Sakhel (n 32) 104; Martina Linnenluecke ve Andrew Griffiths, 'Beyond Adaptation: Resilience for Business in Light of Climate Change and Weather Extremes' (2010) 49 (3) Business & Society 477; R Mendelsohn, 'Efficient Adaptation to Climate Change' (2000) 45 Climatic Change 583, 584.

³⁹ Sakhel (n 36) 105.

⁴⁰ Joeri Rogelj ve diğerleri, 'Paris Agreement Climate Proposals Need a Boost to Keep Warming Well Below 2°C' (2016) 534 Nature 631, 634.

⁴¹ UNFCCC, Paris Anlaşması (2015) <https://unfccc.int/sites/default/files/english_paris_agreement.pdf> Erişim Tarihi 17 Kasım 2024.

⁴² Hükümetlerarası İklim Değişikliği Paneli (IPCC), her 5-7 yılda bir, Dünya'nın iklim durumu hakkında kapsamlı değerlendirme raporları yayımlar. İlk rapor 1990 yılında yayınlanırken, ardından sırasıyla 1995, 2001, 2007 ve 2013-2014 yıllarında yeni raporlar sunulmuştur. IPCC, kararlarını almak ve işlerini planlamak için yılda iki kez toplantılar düzenler. Türkiye de bu toplantılara düzenli olarak katılmakta ve katkı sağlamak amacıyla çalışmalarını dikkatlice takip etmektedir. Bknz Intergovernmental Panel on Climate Change, 'IPCC Reports' <<https://report.ipcc.ch/index.html>> Erişim Tarihi 17 Kasım 2024.

⁴³ Dünya Ekonomik Forumu, 'Global Risks Report 2024' <https://www.weforum.org/publications/global-risks-report-2024/> [Erişim Tarihi: 17 Kasım 2024].

⁴⁴ Özellikle karbon dioksit gibi sera gazlarının emisyonlarına fiyat koyan politikalar bu durumu daha belirgin hale getirebilir. Ayrıntılı bilgi için bknz Christian Engau, Volker H. Hoffmann, ve Timo Busch, 'Airlines' Flexibility in Facing Regulatory Uncertainty: To Anticipate or Adapt?' (2011) 54 (1) California Management Review 107, 110; Sakhel (n 36) 105.

zenleyici risklerle mücadele konusunda bazen farklı davranışlara bürünebilmektedir. 2011 yılında yapılan bir çalışma⁴⁵, şirketlerin yalnızca politika yapım sürecindeki belirsizlikleri yönetmekle kalmayıp, aynı zamanda kendi finansal performansını riske atabilecek düzenlemelerin sertliğini ve içeriğini doğrudan şekillendirmeye çalıştığını da göstermektedir⁴⁶. Bu gibi örnekler riskle mücadele kapsamına girmemekte ve dahası risk faktörünün ileri vadede daha fazla mevcudiyet kazanmasına sebebiyet vermektedir.

Son olarak, çevreye duyarlı/sürdürülebilir olmayan üretim riski de iklim değişikliğinden kaynaklı risklerin bir parçasıdır⁴⁷. Pazar etkileri, boykot çağrıları gibi sebeplerle⁴⁸ müşteri tutumlarındaki değişiklikler veya yatırımcıların duyarlılık adına fosil yakıt ve karbon yoğun şirketlerden geri çekilmeleri gibi faktörleri içerebilir⁴⁹. Karbon yoğunluğuna sahip Avustralyalı şirketlerdeki üst düzey yöneticilerin anket verilerine dayanarak yapılan bir çalışma⁵⁰ pazar risklerinin kurumsal risk yönetimine entegrasyonunun şirketlerin özelliklerine ve kullanılan araçlara bağlı olduğunu göstermiştir. Bu faktörler arasında resmi bir karbon stratejisinin varlığı, üst yönetim desteği, iç denetim kontrolü, kaynak erişimi ve sektörel etkenler yer almaktadır. Genel olarak, pazar baskılarının karbon stratejilerini etkilediği bulunmuş olmakla birlikte, iklimle ilgili pazar riskleri ve bu risklere yönelik kurumsal yanıtlar üzerine yapılan çalışmalar hala sınırlıdır. Ayrı-

⁴⁵ Christian Engau ve Volker H Hoffmann, 'Corporate Response Strategies to Regulatory Uncertainty: Evidence from Uncertainty About Post-Kyoto Regulation' (2011) 44 (1) Policy Sciences 53, 53; Sakhel (n 36) 106.

⁴⁶ Aynı yönde bkz Ans Kolk ve Jonatan Pinkse, 'Multinationals' Political Activities on Climate Change' (2007) 46 (2) Business & Society 201, 201; Teknolojinin şirketlerde kullanımının uyum sorunlarının çözümüne ve şirketlerin denetlenebilirliğine katkı sağlayacağına ilişkin bkz Meltem Karatepe Kaya, 'Impacts of Emerging Technologies on Multinational Enterprises: Legal Challenges and Opportunities' (2023) 11 (2) Sakarya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 1458.

⁴⁷ Chukwumerije Okereke ve Duncan Russel, 'Regulatory Pressure and Competitive Dynamics: Carbon Management Strategies of UK Energy-Intensive Companies' (2010) 52 (4) California Management Review 100, 100-124; Sakhel (n 36) 105.

⁴⁸ Wittneben, B., Okereke, C., Banerjee, S.B., Levy, D.L., 'Climate Change and the Emergence of New Organizational Landscapes' (2012) 33 (1) Organization Studies 1431, 1431-1450.

⁴⁹ Giovanni Baiocchi, Jan Minx ve Klaus Hubacek, 'The Impact of Social Factors and Consumer Behavior on Carbon Dioxide Emissions in the United Kingdom' (2010) 14 (1) Journal of Industrial Ecology 50, 69; Linnenluecke ve Griffiths (n 38) 477.

⁵⁰ Subramaniam N, Wahyuni D, Cooper BJ, Leung P, Wines G, 'Integration of Carbon Risks and Opportunities in Enterprise Risk Management Systems: Evidence from Australian Firms' (2015) 96 Journal of Cleaner Production 407.

ca, daha köklü iklim önlemlerinin genellikle hükümet düzenlemeleri karşısında daha belirgin bir şekilde ortaya çıktığı söylenebilir⁵¹.

Son olarak, çevreye duyarlı veya sürdürülebilir olmayan üretim riski, iklim değişikliğinden kaynaklanan önemli riskler arasındadır. Pazar etkileri, boycot çağrıları gibi faktörlerle müşteri tutumlarındaki değişiklikler veya yatırımcıların karbon yoğun şirketlerden geri çekilmesi gibi durumlar, bu riski artırabilir. Avustralyalı karbon yoğunluğuna sahip şirketlerde yapılan bir araştırma, pazar risklerinin kurumsal risk yönetimine entegrasyonunun şirket özelliklerine göre değiştiğini göstermektedir. Ayrıca, 2022’de ABD Menkul Kıymetler ve Borsa Komisyonu (SEC), “İklim Risklerinin Yatırımcılar İçin Raporlanması” başlıklı bir düzenleme yayımlamıştır⁵². Bu düzenleme, şirketlerin iklim değişikliğiyle ilgili riskleri daha şeffaf bir şekilde raporlamalarını zorunlu hale getirmiştir. SEC’in bu düzenlemesi, şirketlerin iklim risklerini nasıl ölçmeleri ve raporlamaları gerektiğine dair detaylı bir çerçeve sunmaktadır. Bu düzenleme, çevresel etkilere duyarlı yatırımcıların daha bilinçli kararlar almasını sağlamayı hedeflemektedir.

Mevcut literatür, şirket stratejilerinin düzenleyici uyum ve pazar baskılarından etkilendiğini göstermektedir⁵³. Türkiye’de işletmelerin risk yönetimi ve sürdürülebilirlik stratejilerinde daha kapsamlı ve uzun vadeli yaklaşımlar benimsemeleri gereklidir. Bu bağlamda, Kamu Gözetimi Kurumu (KGK) tarafından yayımlanan UFRS S2 - İklimle İlgili Risklerin Açıklanması Standardı⁵⁴, şirketlerin iklim risklerini tanımlaması, değerlendirmesi ve şeffaf bir şekilde raporlamasını zorunlu kılarak bu ihtiyacı karşılamaktadır. Söz konusu standart, sürdürülebilirlik bilgilerinin finansal raporlamalar kadar kaliteli ve uluslararası düzeyde karşılaştırılabilir olmasını sağlamayı hedeflemektedir⁵⁵.

⁵¹ Okereke ve Russel (n 47) 100.

⁵² Morrison & Foerster LLP, ‘SEC Adopts Climate Change Disclosure Rules’ (Morrison & Foerster, 2022) <<https://www.mofo.com/resources/insights/240314-sec-adopts-climate-change-disclosure-rules>> Erişim Tarihi 16 Kasım 2024.

⁵³ Christian Engau, Volker H. Hoffmann ve Timo Busch, ‘Airlines’ Flexibility in Facing Regulatory Uncertainty: To Anticipate or Adapt?’ (2011) 54 (1) California Management Review 107, 110; Sakhel (n 36) 105.

⁵⁴ Kamu Gözetimi Kurumu, UFRS S2 İklimle İlgili Açıklamalar Taslak Metin (31 Mart 2023) <<https://www.kgk.gov.tr/ContentAssignmentDetail/4875/UFRS-S2-iklimle-İlgili-Açıklamalar-Taslak-Metin>> Erişim Tarihi 17 Kasım 2024.

⁵⁵ Bircan, N. Gözde, ve İrem Özcan, ‘Sürdürülebilirlik Raporlaması Açısından UFRS S1 ve S2 Taslak Standartlarına Uyum Sürecinin Değerlendirilmesi: BIST Sürdürülebilirlik 25 Endeksi İşletmeleri Üzerine Bir Araştırma’ (2023) 69 Muhasebe Enstitüsü Dergisi 21, 24.

UFRS S2, işletmelerin yatırımcı taleplerine ve düzenleyici gerekliliklere yanıt verirken çevresel sorumluluklarını yerine getirmelerine katkıda bulunmaktadır. Ayrıca, yalnızca mevcut uyumluluk ihtiyaçlarını karşılamakla kalmayıp, gelecekteki riskleri öngörerek uzun vadeli stratejiler geliştirilmesini teşvik etmektedir⁵⁶. Bu çerçevede, Türk Ticaret Kanunu (TTK) ve Kurumsal Yönetim Tebliği (KYT) gibi düzenlemelerle birlikte, Riskin Erken Saptanması Komitesinin (TCK m. 378) rolü, şirketlerin iklimle ilgili riskleri belirlemeleri ve bu risklere karşı stratejiler geliştirmeleri noktasında kritik bir öneme sahiptir. Komite, şirketlerin bu riskleri erken aşamada fark etmelerini sağlayarak sürdürülebilirlik hedeflerine ulaşmalarını destekler. ISSB tarafından yayımlanan UFRS S2 Taslak Standardı, çevresel, sosyal ve yönetim (ÇSY) ilkeleri doğrultusunda uluslararası şeffaflık standartlarıyla uyumlu olması, Türkiye'deki işletmelerin sürdürülebilirlik hedeflerine ulaşmasını kolaylaştırmaktadır. Bu yaklaşım, sürdürülebilirlik bilgilerinin işletme değerinin belirlenmesindeki önemini artırırken, ulusal ve uluslararası düzenleyici çerçevelerin entegre bir şekilde ele alınmasını da teşvik etmektedir. İşletmeler tarafından ihtiyaca uygun, karşılaştırılabilir, doğrulanabilir, anlaşılabilir ve zamanında sunulmuş nitelikteki sürdürülebilir finansal bilgilerin finansal bilgi kullanıcılarına raporlanması, uluslararası sürdürülebilirlik raporlama standartlarıyla sağlanmaya çalışılmaktadır⁵⁷. Bu amaçla, 31 Mart 2022 tarihinde ISSB tarafından UFRS S1 Sürdürülebilirlikle İlgili Finansal Bilgilerin Açıklanmasına İlişkin Genel Hükümler (Taslak) Standardı ve UFRS S2 İklimle İlgili Açıklamalar (Taslak) Standardı yayınlanmış ve Türkçe versiyonları da KGK tarafından ilgili kullanıcıların erişimine açılmıştır⁵⁸. Bu düzenlemeler, işletmelerin sürdürülebilirlik raporlaması uygulamalarını bir zorunluluk haline getirmiştir.

3. Bir Çevresel Risk Türü Olarak Çevre Kirliliği

Çevre kirliliğine sebebiyet vermekten doğan cezai sorumluluk, çevreyi kirleten gerçek ve tüzel kişilere aittir. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 56/1. maddesi⁵⁹, herkesin sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkını güvence altına almaktadır. Aynı maddenin ikinci fıkrası, çevrenin geliştirilmesi, çevre

⁵⁶ Kamu Gözetimi Kurumu, UFRS S2 İklimle İlgili Açıklamalar Taslak Metin (31 Mart 2023) <<https://www.kgk.gov.tr/ContentAssignmentDetail/4875/UFRS-S2-iklimle-İlgili-Açıklamalar-Taslak-Metin>> Erişim Tarihi 17 Kasım 2024.

⁵⁷ Gözde ve Özcan (n 55) 24.

⁵⁸ Kamu Gözetimi Kurumu, UFRS S2 İklimle İlgili Açıklamalar Taslak Metin (31 Mart 2023) <<https://www.kgk.gov.tr/ContentAssignmentDetail/4875/UFRS-S2-iklimle-İlgili-Açıklamalar-Taslak-Metin>> Erişim Tarihi 17 Kasım 2024.

⁵⁹ Bknz Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, Kanun Numarası: 2709, Kabul Tarihi: 07.11.1982, RG 09.11.1982/17863.

sağlığının korunması ve çevre kirliliğinin önlenmesi sorumluluğunu hem Devlete hem de vatandaşlara bir ödev olarak yüklemektedir. Anayasa'da yer alan bu ilkeler, 2872 sayılı Çevre Kanunu'nun 3/a maddesinde⁶⁰ de benzer bir şekilde düzenlenmiştir. Bu maddeye göre, çevrenin korunması ve kirliliğin önlenmesi hususunda gerçek ve tüzel kişiler alınacak tedbirlere ve belirlenen esaslara uymakla yükümlüdür.

Bu bağlamda, "kamu sağlığını ve çevreyi koruma" ilkesi, TCK (Türk Ceza Kanunu)'nun birinci maddesinde Kanun'un amaçlarından biri olarak belirtilmiş; "sağlıklı bir çevrede yaşama hakkı" ise başta TCK 181 ilâ 184. maddeleri olmak üzere, 2872 sayılı Çevre Kanunu ve diğer mevzuat hükümleriyle korunma altına alınmıştır⁶¹, Çevreyi kirlileme fiilleri, farklı suç ve kabahat türleri çerçevesinde yaptırıma bağlanmış, böylece çevre koruması hukuki düzenlemelerle desteklenmiştir. Örneğin, Su Kirliliği Kontrolü Yönetmeliği, 2872 sayılı Çevre Kanunu'nun 8, 9, 11, 12, 15 ve 20. maddelerine dayanarak, ülkenin yeraltı ve yerüstü su kaynaklarının korunması ve en iyi şekilde kullanılmasını sağlamak amacıyla kabul edilmiştir. Yönetmelik, su kirliliğinin önlenmesini ve bu sürecin sürdürülebilir kalkınma hedefleriyle uyumlu bir şekilde gerçekleştirilmesini teminen gerekli hukuki ve teknik esasları belirlemeyi amaçlamaktadır⁶².

Çevre Kanunu madde 8⁶³ uyarınca, her türlü atık ve artığı, çevreye zarar verecek şekilde, ilgili yönetmeliklerde belirlenen standartlara ve yöntemlere aykırı olarak doğrudan ve dolaylı biçimde alıcı ortama vermek, depolamak, taşımak, uzaklaştırmak ve benzeri faaliyetlerde bulunmak yasaklanmıştır. Aynı kanununun 2. maddesine göre, kirlileten, faaliyetleri sırasında veya sonrasında doğrudan veya dolaylı olarak çevre kirliliğine neden olan kişilerdir⁶⁴. Buna göre, şir-

⁶⁰ Bknz Çevre Kanunu, Kabul Tarihi: 09.08.1983, RG 11.08.1983/ 18132.

⁶¹ TCK 181. maddesinin birinci fıkrası, atık veya artıkların kanunlarda belirtilen teknik usullere aykırı olarak, alıcı ortamlar olan toprak, su veya havaya kasıtlı olarak verilmesi fiilini çevrenin kasten kirliletilmesi suçu olarak düzenlemektedir. Bu suçun oluşumu, atık veya artıkların bir defa dahi olsa teknik usullere aykırı şekilde alıcı ortama bırakılmasıyla gerçekleşir. TCK'nın 182. maddesi ise çevrenin taksirle kirliletilmesini suç olarak tanımlar. Bu bağlamda, atık veya artıkların çevreye zarar verecek şekilde, alıcı ortama taksirle verilmesi fiili bu madde kapsamında suç teşkil eder. Bknz Türk Ceza Kanunu, Kanun Numarası: 5237, Kabul Tarihi: 26.09.2004, RG 12.10.2004/25611.

⁶² Su Kirliliği Kontrolü Yönetmeliği, RG 31.12.2004/ 25687.

⁶³ 2872 sayılı Çevre Kanunu, madde 8

⁶⁴ 2872 sayılı Çevre Kanunu'nun 2. maddesine göre kirlileten "Faaliyetleri sırasında veya sonrasında doğrudan veya dolaylı olarak çevre kirliliğine, ekolojik dengenin ve çevrenin bozulmasına neden olan gerçek ve tüzel kişiler" olarak tanımlanmaktadır.

ketler tüzel kişi olarak sorumlu tutulabilecekken, şirketin yöneticileri veya işletmeyi işleten kişiler de gerçek kişi olarak çevre kirliliği ve zarardan sorumlu tutulabilir. TCK tüzel kişiler hakkında doğrudan cezai sorumluluk düzenlenmemektedir. Ancak TCK madde 60 gereği tüzel kişilere yönelik güvenlik tedbirleri, örneğin iznin iptali ve müsadere uygulanabilir. Çevreyi kirleten fiillerin tüzel kişi yararına işlenmesi durumunda ise tüzel kişiye 2872 sayılı Çevre Kanunu uyarınca verilecek idari para cezalarına ilişkin tebliğ uyarınca her sene belirlenen maddi oranlar üzerinden idari para cezası uygulanabilir⁶⁵.

Sorumluluğun belirlenmesi için somut olayda şirket çalışanlarının faaliyet ve görevlerinin incelenmesi, çevreyi kirletici hareketin kim tarafından gerçekleştirildiği ve talimatın kimden geldiği gibi hususların araştırılması gereklidir. Yargıtay, genellikle şirket çalışanlarını, ortaklarını ve işçilerini fail olarak kabul etmez; ancak bu durum kesinlik içermez, iş bölümü ve çalışma koşullarına göre mahkeme karar verir⁶⁶. Şirketin tüm çalışanlarının çevreyi kirletme suçundan sorumlu tutulması, subjektif sorumluluk ilkesine aykırıdır. Yargıtay 4. Ceza Dairesi'nin 2014/666 E., 2015/910 K. sayılı kararı⁶⁷, çevreyi kirletme suçunda sorumluluğun tayini konusunda önemli bir içtihat niteliği taşımaktadır. Kararda, Yargıtay, şirketin idari işler müdürünün sanık olarak çevre kirliliği fiilinden tek başına sorumlu tutulmasını uygun görmemiş ve çevre kirliliği fiilinden sorumlu olabilecek diğer kilit pozisyonlarda bulunan kişilerin -yönetim kurulu başkanı, genel müdür ve üretim-planlama yöneticisi gibi- de olabileceğine işaret etmiştir. Bu karar, çevreyi kirletme suçunda yalnızca belirli bir yönetici ya da çalışanı sorumlu tutmanın yeterli olmadığını, olayın tüm sorumlularının kapsamlı bir şekilde değerlendirilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır. Yargıtay, ayrıca, olayla ilgili diğer sorumlular hakkında suç duyurusunda bulunulup bulunulmadığının araştırılmasını ve eğer dava açılmışsa, bu davaların hukuki ve fiili irtibat nedeniyle birleştirilmesini önemsemiştir. Bu durum, yargılamanın bütünsel bir perspektifle ele alınması ve tüm sorumluların eylemleriyle orantılı bir şekilde yargılanması gerektiğini vurgulamaktadır. Benzer bir kararda⁶⁸, Yargıtay 4. Ceza Dairesi "suç tarihinde işletmenin sorumlu müdürünün kim olduğu tespit edilip" onun aleyhine yargılama tesis edilmesi gerektiğine karar vermiştir. Buna göre,

⁶⁵ 2024 yılı için 2872 Sayılı Çevre Kanunu Uyarınca Verilecek İdari Para Cezalarına İlişkin Tebliğ, RG 28.12.2023/32413.

⁶⁶ Bknz Yargıtay 4 CD, 10694/19124, 30.05.2023.

⁶⁷ Yargıtay 4 CD, 10694/19124, 30.05.2023.

⁶⁸ Yargıtay 4 CD, 35223/34646, 1.12.2014.

Yargıtay, çevre suçlarına ilişkin cezai sorumluluğun tespitinde şirket çalışanlarının yalnızca ilgili şirkette görev yapmalarının cezai sorumluluğun doğması için yeterli olmadığı görüşündedir. Yargıtay, çevre kirliliği gibi kompleks suçlarda sorumluluğun, yalnızca belirli bir kişinin görev tanımına bakılarak değil, aynı zamanda şirket içindeki hiyerarşik yapı, görev dağılımı ve fiili sorumluluklar ışığında ele alınması gerektiği görüşündedir⁶⁹.

Bu hususta UFRS S1 üzerinde de durulmalıdır. UFRS S1, Uluslararası Sürdürülebilirlik Standartları Kurulu (International Sustainability Standards Board- ISSB) tarafından hazırlanmıştır⁷⁰. ISSB, 3 Kasım 2021'de, Uluslararası Finansal Raporlama Standartları (International Financial Reporting Standards - IFRS) Vakfı bünyesinde kurulmuş ve bu standart 31 Mart 2022 tarihinde taslak olarak yayımlanmıştır. Türkiye'de ise taslak standartların Türkçe versiyonu, Kamu Gözetimi Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu (KGK) tarafından 8 Aralık 2022 tarihinde erişime açılmıştır⁷¹. UFRS S1, sürdürülebilirlikle ilgili finansal bilgilerin açıklanmasına odaklanan bir standart olarak, işletmelerin sürdürülebilirlik verilerini finansal raporlama standartlarıyla uyumlu, şeffaf ve doğrulanabilir bir şekilde sunmasını amaçlamaktadır. Bu standart, finansal bilgilerin ihtiyaca uygun, gerçeğe uygun, karşılaştırılabilir, doğrulanabilir, anlaşılabilir ve zamanında sunulması gerekliliğini vurgular⁷².

02.06.2022 tarihinde, kanun koyucu TTK 88. maddesine ek bir düzenleme getirerek, Türkiye Sürdürülebilirlik Raporlama Standartları'nı belirleme yetkisini

⁶⁹ Yargıtay'ın bu fikri destekleyen bir başka kararı için bkz Yargıtay 4 CD, 34050/4713, 24.10.2014.

⁷⁰ Uluslararası Sürdürülebilirlik Standartları Kurulu, UFRS S1: Sürdürülebilirlikle İlgili Finansal Bilgilerin Açıklanmasına İlişkin Genel Hükümler (2022) <<https://www.ifrs.org/issued-standards/ifrs-sustainability-standards-navigator/ifrs-s1-general-requirements>> Erişim Tarihi 17 Kasım 2024.

⁷¹ Kamu Gözetimi Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu (KGK), UFRS S1: Sürdürülebilirlikle İlgili Finansal Bilgilerin Açıklanmasına İlişkin Genel Hükümler (2022) <<https://kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/Sustainability/S1-Site.pdf>> Erişim Tarihi 17 Kasım 2024.

⁷² Ayrıca, UFRS S1, işletmelerin sürdürülebilirlik stratejilerini, çevresel, sosyal ve yönetsel risk ve fırsatlarını bütüncül bir yaklaşımla ele almasını hedefler. Sürdürülebilirlik bilgilerini iş modellerine ve finansal performanslarına olan etkileriyle birlikte değerlendirerek, kısa, orta ve uzun vadeli stratejilerinin daha şeffaf bir şekilde anlaşılmasına katkıda bulunur. Bu sayede, sürdürülebilirlik raporlamasını genel amaçlı finansal raporlamanın bir parçası haline getirerek, yatırımcılar ve diğer paydaşlar için daha erişilebilir ve anlamlı bilgi sunmayı sağlar. Böylece, işletmelerin sürdürülebilirlik performansına dair bilgi sunma kapasitesini güçlendirmekle birlikte, bu bilgilerin karar alıcılar için taşıdığı değeri artırmayı amaçlar. Detaylı bilgi için bkz Gözde ve Özcan (n 55) 21.

Kamu Gözetimi Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu'na (KGK) verdi⁷³. Bu düzenleme, TTK kapsamında sürdürülebilirlik alanında yapılan ilk düzenleme olma özelliğini taşımaktadır. SPK Kurumsal Yönetim Tebliği ve Sürdürülebilirlik İlkeleri Uyum Çerçevesi, sürdürülebilirlikle ilgili öncelikli konuların, risklerin ve fırsatların belirlenmesi, uygun politikaların oluşturulması, raporların hazırlanması ve kamuya açıklanması sorumluluğunu şirket yönetim kurullarına yüklemektedir. Ancak, bu görevlerin yönetim kurulları tarafından nasıl yerine getirileceği konusunda bir açıklık bulunmamaktadır⁷⁴.

Sürdürülebilirlik açıklamalarının kurumsal yönetim raporlarına entegre edilmesi bir çözüm olarak görülse de sürdürülebilirlik alanındaki çevresel ve sosyal sorunların uzmanlık gerektirdiği göz önüne alındığında, ayrı bir sürdürülebilirlik komitesinin oluşturulması gerektiği savunulmaktadır⁷⁵. Ancak, bu komitenin kurulması zorunlu olmadığı için, şirketlerin bu konuda harekete geçmesini teşvik edecek daha net ve bağlayıcı düzenlemelere ihtiyaç duyulmaktadır⁷⁶.

Bu noktada, TTK madde 378 kapsamında oluşturulan Riskin Erken Saptanması Komitesi'nin çevre kirliliği gibi ciddi çevresel risklerin önlenmesinde etkin bir şekilde kullanılabilmesi gündeme gelebilir. Bu komite, şirketlerin finansal ve operasyonel risklerin yanı sıra çevresel riskleri de ele alabilecek bir yapıya sahiptir. Çevre kirliliği gibi sorunların önlenmesinde hem teorik olarak rol üstlenebilecek hem de pratikte önemli bir işlev görebilecek potansiyele sahiptir. Sürdürülebilirlik İlkeleri Uyum Çerçevesi doğrultusunda çevresel risklerin bu komite kapsamında değerlendirilmesi, şirketlerin sürdürülebilirlik ilkelerini daha etkin bir şekilde benimsemelerine katkı sağlayabilir. Böylelikle, sürdürülebilirlik politikalarının kurumsal yapıya entegre edilmesi için mevcut mekanizmalar daha etkili bir şekilde kullanılabilir.

Komite, öncelikle şirketin uyum (compliance) sürecinin⁷⁷ bir parçası olarak uyum komitesi ile birlikte şirketin ulusal ve uluslararası çevre mevzuatına ve

⁷³ İrem Töre, 'Corporate Governance for Sustainability: The Necessary Reform of Turkish Commercial Law' (2022) 19 (2) Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 991, 1004.

⁷⁴ Töre (n 73) 1010.

⁷⁵ Bölüm A2, Sermaye Piyasası Kurulu (SPK), Sürdürülebilirlik İlkeleri Uyum Çerçevesi (2022) <<https://spk.gov.tr/data/63a17b1a8f95db0fa40e3309/surdurulebilirlik%20ilkeleri%20uyum%20cercevesi.pdf>> Erişim Tarihi 17 Kasım 2024; Töre (n 73) 1004.

⁷⁶ Töre (n 73) 1004.

⁷⁷ Uyum (compliance) süreçleriyle ilgili detaylı bilgi için bkz Hasan Pulaşlı, 'Compliance Kavramı ve Yönetim Organının Compliance Sorumluluğu' (2019) 35 (2) Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, 27, 32; Tuğçe Nimet Yaşar, *Anonim Şirketler Hukukunda Uyum (Compliance)* (On İki

sürdürülebilirlik amaçlarıyla⁷⁸ T.C. Ticaret Bakanlığı tarafından 2021 yılında hazırlanan Yeşil Mutabakat Eylem Planına⁷⁹ tam uyum sağlaması için çalışmalar yapılmalıdır. Komite, ayrıca, şirketin faaliyetlerinin çevre üzerindeki etkilerini düzenli olarak değerlendirmelidir⁸⁰ ve böylece bu riskleri tanımlayarak olasılık ve potansiyellerine göre kategorize edebilir⁸¹. Bu süreçte, sürdürülebilirlik standartları ve iklim raporlama standartlarının kurumsal yönetim açısından tamamlayıcı bir unsur haline geldiği unutulmamalıdır. Risklerin erken teşhisi komitesi riski teşhis edecek, raporlayacak, bu doğrultuda gerekli tedbirler alınarak yapılan ya da yapılamayan işlemlerle birlikte bu tedbirler de raporlanacak. Çevresel raporlama yapan BİST şirketlerinin verileri de bu noktada kullanılabilir⁸². Nitekim bu raporlar, şirketleri sürdürülebilirlik uygulamalarını geliştirmeye teşvik ederken, yatırımcılara sorumlu yatırım fırsatları sunarak Türkiye’de sürdürülebilirlik anlayışının gelişimine katkıda bulunmaktadır. Bu değerlendir-

Levha Yayıncılık 2020); Miller (n 8) 1; Ali Paslı, “Compliance” Kavramının Anonim Ortaklıklar Hukukundaki Anlamı ve Sorumluluk Sistemine Etkisi’ (2013) 71 (2) İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası 317, 318; Sean Griffith, ‘Corporate Governance in an Era of Compliance’ (2016) 57 (6) William & Mary Law Review 2075, 2075.

⁷⁸ Hasan Pulaşlı, ‘Kurumsal Sosyal Sorumluluk Bağlamında Uluslararası İnsan Hakları ve Çevre Standartlarının Çok Uluslu Şirketlerin Merkez Yönetim Organının Hukuki Sorumluluğuna Etkisi’ (2020) 36 (4) Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, 5, 12 Kandemir (n 15) 856.

⁷⁹ Ticaret Bakanlığı, ‘Yeşil Mutabakat Eylem Planı’ (n.d.) <<https://ticaret.gov.tr/dis-iliskiler/yesil-mutabakat>> Erişim Tarih 5 Ekim 2024.

⁸⁰ Sarah E. Light, ‘The Law of the Corporation as Environmental Law’ (2019) 71 (1) Stanford Law Review 137, 139.

⁸¹ Yıllardır hayatımızda hep var olan ancak çözüm üretilemeyen ve bazen telafisi mümkün olmayan zararlara sebebiyet veren şirketlerden kaynaklı çevre kirlilikleri böylece önlenebilir. Örneğin, şirketin işlettiği fabrikanın atıklarının su kaynaklarına sızması, otellerin artık sularını denize yönlendirmesi veya üretimden kaynaklanan kirlilik risk olarak ele alınır ve şirketin genel planlamasına dahil edilebilir.

⁸² Türkiye’de sürdürülebilirlik bilincinin artırılması amacıyla BIST Sürdürülebilirlik Endeksi (2014) ve BIST Sürdürülebilirlik 25 Endeksi (2022) oluşturulmuştur. Bu endeksler, çevresel, sosyal ve kurumsal yönetim performansı yüksek şirketlerin paylarını bir araya getirerek, yatırımcılara sürdürülebilirlik odaklı bir yatırım platformu sunmaktadır. BIST Sürdürülebilirlik Endeksinde yer almak için genel sürdürülebilirlik notunun 50 veya üzerinde, her bir ana başlık notunun 40 veya üzerinde olması ve kategori notlarından en az 8’inin 26 veya üzerinde olması gerekmektedir. BIST Sürdürülebilirlik 25 Endeksi ise daha yüksek kriterler belirlemiş; genel sürdürülebilirlik notunun 70 veya üzerinde, her bir ana başlık notunun 60 veya üzerinde ve kategori notlarından en az 8’inin 50 veya üzerinde olması gerekmektedir. Ayrıca, işlem hacmi ve piyasa değeri en yüksek 25 şirket seçilmektedir. Detaylar için bkz Borsa İstanbul, BIST Sürdürülebilirlik Endeksleri (2024) <<https://www.borsaistanbul.com/tr/sayfa/165/bist-surdurulebilirlik-endeksleri>> Erişim Tarihi 17 Ekim 2024; Harun Ögünç, BİST 100 Endeksindeki Şirketlerin Sürdürülebilirlik Raporlarının Sektörler Açısından İncelenmesi (2021) 24 (2) Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi 340, 343.

me hem şirket içi operasyonlar hem de tedarik zinciri boyunca çevresel etkilerin belirlenmesini kapsayabilir. Çevresel değerlendirme süreçleri, yalnızca mevcut riskleri belirlemekle kalmaz, aynı zamanda potansiyel çevre kirliliği kaynaklarının tespit edilmesini sağlar. Tespit edilen riskler daha sonra önleyici stratejilerle ortadan kaldırılabilir. Bu stratejiler, daha verimli üretim tekniklerinin benimsenmesi, atık yönetimi süreçlerinin iyileştirilmesi veya çevreye zarar verebilecek faaliyetlerin yeniden düzenlenmesini içerebilir. Ayrıca, günümüzde sıkça zikredilen çevre dostu teknolojilerin ve yenilikçi uygulamaların şirkete entegre edilmesi teşvik edilebilir. Bu süreçte en büyük sorumluluk yönetim kuruluna düşmektedir. Risklerin tespiti ve gerçekleşmesinin önlenmesi adına alınacak tedbirlerin belirlenmesi için komiteye her zaman destek olmalıdır⁸³.

B. Sosyal Riskler

Sosyal riskler de TTK m 378 kapsamında değerlendirilebilecek risk kalemlerinden biridir. Sosyal riskler, paydaşların şirketlerin iş uygulamalarına yönelik toplumsal sonuçlar üzerindeki zorluklarıdır⁸⁴. Şirketler için sosyal risk denildiğinde akla şirketlerin iş uygulamalarının insan refahıyla ilgili geniş bir yelpazede gerçek veya algılanan etkilerine karşı paydaşlar tarafından karşılaşılan zorluklar gelmektedir⁸⁵. Bu riskler, şirketlerin işçi haklarına saygı göstermemesi, adil ücret politikaları izlememesi, kötü çalışma koşulları sunması veya işçi sendikalarını engellemesi, iş güvenliği riskleri ve tedarik zinciri ile alakalı riskler olarak örneklendirilebilir. Tedarik zincirinde insan hakları ihlalleri, çocuk işçiliği veya zorla çalıştırma gibi durumlar, şirketler için ciddi sosyal riskler oluşturur. Ayrıca cinsiyet, ırk, etnik köken, din gibi konularda ayrımcılık yapmak veya çeşitlilik ve kapsayıcılık politikalarına yeterince önem vermemek de şirketlerin sosyal risklerle karşılaşmasına neden olabilir. Bu riskler eğer erkenden tespit edilip önlenmezse bunun sonucunda şirketin marka ve itibar kaybı, artan düzenleyici baskılar, yasal işlemler, tüketici boykotları ve operasyonel duraksamalarla karşılaşması muhtemeldir⁸⁶.

⁸³ Yargıtay içtihatlarına bakıldığında bu durumun yönetim kurulu üyelerinin ve şirket üst yöneticilerinin de menfaatine olacağı açıktır.

⁸⁴ Suat Soydemir, 'Küreselleşme Ekseninde Sosyal Risklerin Kurumsallaşması' (2014) 6 (2) Hukuk ve İktisat Araştırmaları Dergisi 44, 45.

⁸⁵ Konrad Zimmer, Magnus Fröhling, Patrick Breun, Frank Schultmann, 'Assessing Social Risks of Global Supply Chains: A Quantitative Analytical Approach and Its Application to Supplier Selection in the German Automotive Industry' (2017) 149 (1) Journal of Cleaner Production 96, 103.

⁸⁶ Pedro B Bueno, 'Social Risks in Aquaculture' in Melba G Bondad-Reantaso, James R Arthur ve Rohana P Subasinghe (eds), *Understanding and Applying Risk Analysis in Aquaculture* (FAO 2008, Rome) 209, 220.

Sosyal risklerin diğer risklerden farklı bir yönü, stratejik riskler olmalarıdır. Stratejik risklerde, geleneksel uyum veya tehlike risklerinin aksine, risk ve fırsat bir madalyonun iki yüzü gibidir. Bu durum, stratejik risk yönetimi için bütünlük bir yaklaşım benimsemeyi gerekli ve arzu edilir kılar. Erken tahmin edilen ve iyi yönetilen stratejik riskler, yeni bir pazar fırsatına, rekabet avantajına, iyilik stokuna veya stratejik bir iş birliğine dönüşebilir.

Bu noktada, entegre raporlama, şirketlerin sosyal ve finansal risklere eşit derecede önem verdiğini yatırımcılara göstermek amacıyla tasarlanmış önemli bir araçtır. Şirketler, entegre raporlama sayesinde yalnızca finansal performanslarını değil, aynı zamanda sosyal sorumluluklarını ve risk yönetimi kapasitelerini de şeffaf bir şekilde ortaya koyarak hem iç hem de dış paydaşlarına güven vermeyi hedeflemektedir. Bu kapsamda, risk komiteleri, şirket yönetimini olası risklere karşı sürekli teyakkuzda tutarak, entegre raporlama yaklaşımını destekleyen kritik bir mekanizma olarak işlev görmektedir⁸⁷.

Stratejik risklerin ve entegre raporlamanın birbirini tamamlayan bu yapısı, biri iç (şirket yönetimi) diğeri dış (yatırımcılar ve paydaşlar) ilişkilere odaklanarak şirketin genel kurumsal yönetim kalitesini artırır. Kurumsal yönetim açısından risk komitesinin etkin çalışması, şirketin diğer faaliyetlerini de destekleyerek sürdürülebilirlik hedeflerine ulaşmasına katkı sağlayabilir. Bu, şirketin hem stratejik avantaj elde etmesini hem de uzun vadeli değer yaratmasını mümkün kılar⁸⁸.

Öneri olarak, TTK'ya uygun olarak, tüm potansiyel sosyal risklerin ve tehlikelerin doğasına, nedenlerine, sonuçlarına, etkilerine, etki şiddetine, oluşma olasılığına ve diğer karakteristiklerine göre sınıflandırıldığı bir risk veri bankası oluşturulması düşünülebilir. Bu veri bankası, risk analizi için yararlı bir araç olabilir ve dahası sigortacılar ile hükümetler için referans sağlayabilir. Sosyal olarak sorumlu davranışa dayalı bir sosyal riskten arınmış ortamın, sürdürülebilir büyüme ve gelişimi teşvik edeceği muhakkaktır. Ancak şirketlerin kendilerine özgü yapıları ve ekonomik hayatın değişkenliği göz önünde bulundurulduğunda bu veri bankasının hem oluşumunun hem de etkinliğini ve güncelliğini korumasının zor olacağını söylemek gerekir.

⁸⁷ İrem Töre, "Corporations and Human Rights: Addressing Human Rights Impacts in Integrated Report" Ömer Korkut ve diğerleri (ed), Prof. Dr. Hasan Pulaşlı'ya Armağan (Adalet Yayınevi 2023) cilt 2, 1509.

⁸⁸ Özge Yücel Dericiler, *Uluslararası Esnek Hukuktan Bağlayıcı Hukuka: Şirketler ve İnsan Hakları* (On İki Levha Yayıncılık 2023).

C. Finansal Riskler

Şirketler için en önemli risk kalemlerinden biri finansal risklerdir. Öyle ki, yukarıda anılan risk faktörlerinden hepsi nihai olarak ekonomik riske dönüşme potansiyeline sahiptir. Şirketlerde risk yönetimi, yalnızca belirlenen risklerin sigortalanmasıyla sınırlı bir uygulama olmaktan çıkarak, karmaşık ekonometrik ve finansal belirsizlik modellerine dayanan geniş kapsamlı bir disipline dönüşmüştür⁸⁹. Basel Komitesi tarafından tanımlanan finansal risk yönetimi süreci riskin erken saptanması komitesinin görev ve yetki alanını belirlemeye de yardımcı olabilecek şekilde dört temel aşamayı içeren bir finansal risk yönetim planı yayınlamıştır⁹⁰. Bu plan piyasa, kredi, operasyonel ve diğer risklerin tespiti; bu risklerin veri ve risk modelleri aracılığıyla değerlendirilmesi; değerlendirme sonuçlarının düzenli olarak izlenmesi ve raporlanması ve bu risklerin üst yönetim tarafından denetlenmesi süreçlerini içermektedir⁹¹. Bu çerçevede, Riskin Erken Saptanması Komitesi, bu dinamikleri izleyerek potansiyel krizlerin önceden tespit edilmesi ve etkilerinin azaltılması hususunda hayati bir rol oynamaktadır. Komite, bu görevini yerine getirirken, finansal risk yönetiminin değişken bileşenlerini etkin bir şekilde kullanarak, krizlerin önlenmesine ve şirketlerin sürdürülebilirliğine önemli katkılar sağlamaktadır. Özellikle teknolojik yeniliklerin pozitif etkisi hem risk değerlendirmelerinin doğruluğunu hem de risklerin raporlanma sıklığını artırmaya hizmet etmektedir⁹².

Finansal riskler piyasa riski, kredi ve likidite riski, operasyonel riskler yasal riskler olarak sıralanabilir. Piyasa riskleri özellikle değişken piyasalardaki kur, faiz değişikliği gibi riskleri içermektedir. Özellikle bankalar gibi büyük ölçekli finansal kaynakların ekonomik zorluklarını şirketlere yansıtmaları piyasa riskinin örneklerindedir⁹³. Şirketlerin bilgi sistemlerinde yaşanabilecek bir arıza

⁸⁹ Torben G Andersen, Tim Bollerslev, Peter F Christoffersen ve Francis X Diebold, 'Financial Risk Measurement for Financial Risk Management' in George M Constantinides, Milton Harris ve Rene M Stulz (eds), *Handbook of the Economics of Finance* (Elsevier 2013) 1127; Francis X Diebold, 'An Historical Perspective on Financial Risk Measurement and Management' in FX Diebold (ed), *Financial Risk Measurement and Management* (International Library of Critical Writings in Economics Series, Edward Elgar 2012) 34.

⁹⁰ Basel Bankacılık Denetim Komitesi, 'Operasyonel Riskin Yönetimi ve Denetimi İçin Sağlam Uygulamalar' (Aralık 2001, Temmuz 2002'de gözden geçirilmiş) <<http://www.bis.org>> Erişim tarihi 2 Eylül 2024.

⁹¹ Carol Alexander, 'The Present and Future of Financial Risk Management' (2005) 3 (1) *Journal of Financial Econometrics* 3, 8.

⁹² Alexander (n 91) 18.

⁹³ Kaan Ramazan Çakalı, 'İç Kontrol Başarısızlıkları: Barings Örneği' (2021) 6 (3) *Finans Ekonomi ve Sosyal Araştırmalar Dergisi* 433, 439.

veya önemli bir tedarikçinin iflası operasyonel riske örnek olarak gösterilebilir. Esasen tespiti en zor olan operasyonel risklerdir. Hatta bir noktada tanımlı bütün risklerin dışından kalan finansal riskler operasyonel risk olarak adlandırılmıştır⁹⁴. Operasyonel risklerin etkin bir şekilde yönetilmesi ve zamanında tespit edilmesi komitenin kritik bir rol üstlenmesini gerektirmektedir. Bu riskler, çeşitli kaynaklardan türemekte olup, sayısallaştırılmaları ve izlenmeleri genellikle karmaşık bir süreçtir. Operasyonel risk değerlendirmesine ilişkin araştırmalar henüz erken bir aşamada⁹⁵. Bu da risklerin saptanmasını zorlaştırmaktadır⁹⁶. Personel kaynaklı riskler, bilgi sistemlerindeki aksaklıklar, süreçlerdeki yetersizlikler ve dış olaylardan kaynaklanan riskler, kurumların karşılaşılabileceği başlıca operasyonel risk kategorilerini oluşturmaktadır. Komite, bu riskleri sistematik analizler yoluyla tespit ederek, olası zararları minimize etmeyi ve kurumsal sürdürülebilirliği desteklemeyi amaçlamaktadır. Özellikle, personel kaynaklı suiistimaller, bilgi sistemlerinde meydana gelebilecek aksaklıklar ve dış olayların yaratabileceği potansiyel zararların önceden belirlenmesi, komitenin başarısını belirleyen temel unsurlardır. Bu bağlamda, komite, etkili risk yönetim stratejileri geliştirerek risklerin etkilerini en aza indirmeyi hedefler⁹⁷.

Son olarak, siber riskleri de önemli risk faktörlerinin arasına dahil etmeliyiz. Siber riskler, sürekli gelişen tehditlerdir ve şirketlerin risk yönetim uygulamalarını bu bağlamda sürekli olarak güncellemeleri gerekmektedir⁹⁸. Yakın zamanda 19 Temmuz 2024 tarihinde gerçekleşen küresel iletişim kesintisi siber yollarla verilebilecek zararı çok net göstermiştir. 19 Temmuz 2024'te, Microsoft Azure kullanıcılarını dünya genelinde etkileyen büyük bir sorun meydana geldi. Bu problem, CrowdStrike güncellemesiyle ilgiliydi ve birçok şirketin bulut hizmetlerine erişimini aksattı. Bireysel kullanıcılar üzerinde doğrudan bir etkisi olmamış gibi görünse de uygulama ve hizmetlerdeki aksaklıklar ciddi mağduriyetlere neden oldu. En büyük sorun ise büyük ölçekli kurumsal firmalar için yaşandı⁹⁹.

⁹⁴ İzzet Gökhan Özbilgin, 'Risk ve Risk Çeşitleri' (2012) 6 (3) Aylık Bilişim Kültürü Dergisi 86, 93.

⁹⁵ Alexander (n 91) 19.

⁹⁶ Özbilgin (n 94) 93.

⁹⁷ Özbilgin (n 94) 93.

⁹⁸ Melissa Parsons, 'A Guide to Managing Cybersecurity Risk for the Future' (2024) C-Risk <<https://www.c-risk.com/blog/cybersecurity>> Erişim tarihi 2 Eylül 2024.

⁹⁹ Devrim Danyal, 'CrowdStrike ve Microsoft Güncellemesi Nasıl Global Sistem Krizine Dönüştü?' (2024) Anadolu Ajansı. <<https://www.aa.com.tr/tr/analiz/crowdstrike-ve-microsoft-guncellemesi-nasil-global-sistem-krizine-donustu/3280058>> Erişim tarihi 2 Eylül 2024.

Daha önce de belirttiğimiz gibi, şirketler için bütün riskler finansal riske dönüşme potansiyeline sahiptir. Hatta belki finansal kayba sebebiyet verdiği ölçüde riskle mücadele için kaynak aktarımına değer niteliktedir. Şirketlerin özellikle piyasaları küresel ve yerel bazda iyi analiz etmesi gerekmektedir. Risk değerlendirmelerini erken yapan ve buna uygun tedbirleri hayata geçirecek mekanizmalar kuran şirketler ileri vadede krizin kaynağı ne olursa olsun kurumsal olarak kazançlı duruma gelebilirler.

III. Riskin Erken Saptanması Komitesinin Yapısı ve Oluşumu

TTK m 378, anonim şirketlerin yönetim kurullarına, riskin erken saptanması ve etkin bir şekilde yönetilmesi amacıyla "Riskin Erken Saptanması Komitesi" oluşturma kuralı getirmiştir. Bu komite, TTK'nın 366/2. maddesinde öngörülen isteğe bağlı ve sadece yönetim kuruluna destek veren komitelerden farklı olarak, pay senetleri borsada işlem gören anonim şirketler için zorunlu bir yapıdır. Şirket yönetiminin, yönetim kurulunun ve genel kurulun sürekli tetikte ve hazırlıklı olmasını sağlayan bu komite, gerektiğinde yetkili organlar tarafından gerekli önlemlerin alınmasını temin eden ve sorumluluk sisteminin merkezinde yer alan kritik bir birimdir¹⁰⁰. Komitenin niteliği gereği, iç denetim sisteminin bir parçası olarak kabul edilir, ancak dışa karşı şirketi temsil etme yetkisine sahip değildir¹⁰¹. Komite üyeleri, yönetim kurulunun talimatlarına uymak zorundadır; ancak, bu üyeler yönetim kurulu üyeleri olmak zorunda değildir¹⁰². Komite üyeleri arasında yönetim kurulu üyeleri bulunabilir ya da komite tamamen üçüncü kişilerden oluşabilir¹⁰³. Madde gerekçesinde, riskin erken saptanması komitesinin ayrıca bir iç denetim komitesinin görevlerini de üstleneceği belirtilmiştir. Bu nedenle halka açık şirketlerde bu komitenin bir tarafsız yönetim kurulu üyesinin başkanlığında çalışmasının daha doğru olacağı ifade edilmiştir¹⁰⁴. Yönetim kurulu, yalnızca komitenin kurulmasından değil, aynı zamanda etkin bir şekilde çalışması ve sürekli olarak geliştirilmesinden de sorumludur¹⁰⁵.

¹⁰⁰ TTK m 378 Gerekçesi; Hasan Pulaşlı, *Şirketler Hukuku Genel Esaslar* (6. Baskı, Adalet Yayınevi 2020) 490.

¹⁰¹ TTK m 378 Gerekçesi; Pulaşlı (n 100) 490.

¹⁰² Oruç Hami Şener, *Teorik ve Uygulamalı Ortaklıklar Hukuku Ders Kitabı* (5. Baskı, Seçkin Yayıncılık 2022) 451.

¹⁰³ TTK m 378 Gerekçesi.

¹⁰⁴ TTK m 378 Gerekçesi.

¹⁰⁵ Şener (n 102) 451.

2011 yılında yayımlanan “Kurumsal Yönetim Uygulamasına İlişkin Tebliğ (Tebliğ No: 2011/1)” ile borsa işletmelerinde (bankalar hariç¹⁰⁶) alacak düzenlemeleri yapılmış ve yönetim kurulu bünyesinde “Riskin Erken Saptanması Komitesi” kurulması zorunlu hale getirilmiştir¹⁰⁷. Bu düzenleme, şirketlerin uzun vadeli çıkarlarını korumayı ve şirketten menfaat sağlayan kişilerin haklarını tehdit edebilecek risklere karşı önlem almayı amaçlamaktadır. Sermaye şirketlerinde risk oranlarının yüksek olması, bu tür komitelerin kurulmasını teşvik eden en önemli faktörlerden biridir. Etkin bir komite, şirketin potansiyel risklere karşı daha hızlı ve etkili önlemler almasını sağlar¹⁰⁸.

Riskin Erken Saptanması Komitesi, yönetim kurulunun stratejik bir alt birimi olarak önemli bir rol üstlenir. Komite, yönetim kuruluna risk yönetimi konusunda gerekli kaynakları sağlarken, aynı zamanda şirketin performansını artırmayı ve riskli projelerden kaçınıp kârlı yatırımlara yönelmeyi teşvik eder. Bu şekilde, operasyonel risklerin azaltılması ve kazanç manipülasyonu gibi olumsuz eğilimlerin önüne geçilmesi hedeflenir¹⁰⁹. Komitenin etkin bir şekilde çalışması, finansal risklerin (örneğin, finansal suçların önlenmesi gibi) azaltılmasına da katkı sağlar.

Komitenin kurulması payları borsada işlem görmeyen şirketler için denetçinin talebi üzerine zorunlu olduğu için, bu komite genellikle muhasebe denetimi ile sorumlu olan denetçinin şirketin iç işleyişine müdahale edebileceği sınırlı bir alan olarak belirlenmektedir¹¹⁰. Denetçiler, riskin erken saptanması

¹⁰⁶ Bankalar tıpkı finansal kiralama, sigorta, faktoring ve finansman şirketleri gibi göstermiş oldukları faaliyetler nedeniyle sürekli “risk” kavramıyla karşı karşıya olduklarından kendi özel kanunlarındaki risk yönetimine ilişkin kurallara tabidir. Detaylı bilgi için bkz Kayıhan, Şaban, *Bankacılık Hukuku* (Seçkin Yayıncılık 2023).

¹⁰⁷ Kurumsal Yönetim İlkelerinin Belirlenmesine ve Uygulanmasına İlişkin Tebliğ (Tebliğ No: 2011/1), T.C. Sermaye Piyasası Kurulu, Kabul Tarihi: 01.01.2011, RG: 30.12.2011/28158, madde 4.5.1.

¹⁰⁸ Kardelen Çağla Çağlar Doğan, ‘Türkiye’de Riskin Erken Saptanması Komitesinin Etkinliği: BIST Kurumsal Yönetim Şirketleri Üzerine Nitel Bir Araştırma’ (Yüksek Lisans Tezi, Avrasya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı 2021) 2.

¹⁰⁹ Bensaïd, A., Ishak, S. bin ve Mustapa, I. R., ‘Risk Management Committee Attributes: A Review of the Literature and Future Directions’ (2021) 9 (3) *Universal Journal of Accounting and Finance* 388, 395.

¹¹⁰ Mehmet Ali Aksoy, ‘Türk Kurumsal Yönetim Düzenlemeleri Kapsamında Anonim Şirket Yönetim Kurulu’ (2013) 17 (1) *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 45, 67; Mehmet Ali Aksoy ve Emine Ebru Aksoy, ‘Ticaret Kanunu Kapsamında Sermaye Şirketlerinde Bağımsız Denetim’ (2017) 8 (2) *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi - İnÜHFD* - 21, 41.

komitesinin kurulup kurulmadığını ve mevcutsa komitenin yapısı ve uygulamaları hakkında bilgi veren ayrı bir rapor hazırlayarak, bu raporu denetim raporuyla birlikte yönetim kuruluna sunarlar; bu durum TTK m 398/4 uyarınca düzenlenmiştir. Ayrıca, TTK m 402/6 uyarınca denetçi risk yönetimi çerçevesinde bir değerlendirme yaparsa, bu değerlendirme sonuçlarının ayrı bir raporda belirtilmesi gerekmektedir¹¹¹. Riskin erken saptanması komitesi, kurulumu takiben ilk ayın sonunda ilk raporunu sunar, bu düzenleme TTK 378. maddesi uyarınca yapılmaktadır. Komite, her iki ayda bir yönetim kuruluna sunduğu raporlarla durumu değerlendirip, varsa tehlikelere dikkat çekerek çözüm önerileri sunacaktır. Bu rapor, yönetim kurulu tarafından denetçiye de iletilecektir¹¹².

IV. Değerlendirmeler

A. Komitenin Oluşturulmasının Şirketin Yapısına Göre Zorunlu Olup Olmaması Durumu

Riskin erken saptanması komitesine ilişkin TTK düzenlemesinin üzerinden yıllar geçmiş olsa da hala birtakım belirsizlikleri korumaktadır ve düzenlemeye ilişkin bazı hususlar eleştiriye oldukça açıktır. Bu hususlardan biri komitenin bazı şirket yapıları için zorunlu bazıları içinse istenirse oluşturulabilir olması ve ancak denetçinin talebiyle kurulmasının zorunlu hale gelmesidir.

Hem TTK m 378 hem de Tebliğ No: 2011/1¹¹³ komitenin “payları borsada işlem gören şirketler¹¹⁴” için zorunlu olduğunu belirtmektedir¹¹⁵. Peki, Komite hangi şirketler için zorunludur? Başka bir ifadeyle pay senetleri borsada işlem gören şirketler hangileridir? Pay senetleri borsada işlem gören şirketler, halka açık anonim ortaklıklardır. Bunlar sermaye piyasalarında halka açık olarak işlem

¹¹¹ Aksoy (n 110) 41.

¹¹² Rauf Karasu, ‘6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu ile Anonim Şirketlerde Kurumsal Yönetim ile İlgili Getirilen Yenilikler’ (2013) 4 (2) İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 41, 41.

¹¹³ Bu zorunluluk, Tebliğ’in 4. maddesi (Kurumsal Yönetim İlkelerine Uyum) kapsamında düzenlenmiştir. Tebliğ’in ilgili bölümünde, şirketlerin yönetim kurulu bünyesinde belirli komitelerin kurulması gerektiği belirtilmiş olup, risklerin erken saptanması ve yönetimi amacıyla Riskin Erken Saptanması Komitesi’nin oluşturulması gerektiği hükme bağlanmıştır. Bknz Kurumsal Yönetim Uygulamasına İlişkin Tebliğ (Tebliğ No: 2011/1), madde 4.

¹¹⁴ TTK m. 378 bu durumu doğrudan ifade ederken; Tebliğ’in amaç ve kapsamını düzenleyen ilk maddesine göre, Tebliğ sermaye piyasasında payları borsada işlem gören şirketlerin kurumsal yönetim ilkelerine uyum sağlamasını düzenlemek amacıyla çıkarılmıştır.

¹¹⁵ Adem Şahin, ‘Riskin Erken Teşhis Komitesi (TTK m. 378 ve 625/1-e’nin Değerlendirilmesi)’ (2016) 7 (2) İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 287.

gören ve paylarının borsada alınıp satılabildiği şirketlerdir¹¹⁶. 6362 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu¹¹⁷ ile SPK'nın Kurumsal Yönetim Tebliği (II-17.1¹¹⁸) uyarınca, bu şirketler sermayelerini halka arz ederek Borsa İstanbul'da (BIST) işlem görmeye başlarlar. Bu kapsamda, söz konusu şirketler Sermaye Piyasası Kurulu'nun düzenlemelerine tabi olup, pay senetlerinin alım satımına konu olabilmesi için gerekli koşulları yerine getirmek zorundadır. 6362 sayılı SerPK m 16'ya göre, halka açık anonim ortaklıklar, payları borsada işlem gören şirketlerdir ve en az 500 hissedarı bulunan şirketler de SPK'nın düzenlemelerine tabidir. Bu şirketlerin paylarının borsada işlem görmesi için Sermaye Piyasası Kurulu'na kayıtlı olması ve gerekli şartları yerine getirmesi gerekir¹¹⁹.

Burada belirtmeliyiz ki, halka açık anonim şirketin pay senetleri borsada işlem görmektedir" şeklinde bir durum yoktur¹²⁰. Halka açık anonim şirketler, SPK düzenlemelerine tabi olup, halka arz edildikten sonra anonim şirket statüsünde kabul edilirler. Ancak, pay senetlerinin borsada işlem görebilmesi için şirketin Borsa İstanbul'da (BIST) kote edilmesi ve borsada işlem gören statüsüne kavuşması gerekir. Halka açık olup da pay senetleri borsada işlem görmeyen şirketler de mevcuttur. Bu şirketlerin payları halka arz edilmiş olabilir, ancak borsada işlem görebilmesi için ayrıca gerekli şartları sağlamaları ve Borsa İstanbul'a başvurarak kote edilmeleri gerekmektedir¹²¹. Kısacası, halka açık anonim şirketler ve borsada işlem gören şirketler farklı statülerde olabilirler; her halka açık şirketin pay senetleri borsada işlem görmeyebilir¹²².

Dahası, 6362 sayılı SerPK 16. maddesi, "*payları borsada işlem gören ortaklıklar ile kitle fonlaması suretiyle halktan para toplayan ortaklıklar hariç olmak*

¹¹⁶ Payları borsada işlem gören şirketlere ilişkin hükümler, 6362 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu, SPK'nın ikincil düzenlemeleri ve Borsa İstanbul yönetmelikleri ile düzenlenmektedir.

¹¹⁷ 6362 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu'nun 16. maddesi, halka açık anonim ortaklıkların paylarının borsada işlem görmesini düzenler. Buna göre, halka açık şirketler sermaye piyasasında işlem görmekte olup, paylarının halka arz edilmesi suretiyle borsada alınıp satılabilmektedir.

¹¹⁸ Kurumsal Yönetim Tebliği, Tebliğ No: II-17.1, Kabul Tarihi: 2014, RG: 03.01.2014/28871

¹¹⁹ Sermaye Piyasası Kanunu, Kanun Numarası: 6362, Kabul Tarihi: 06.12.2012, RG: 30.12.2012/28513, madde 16.

¹²⁰ Şahin (n 115) 297.

¹²¹ Sermaye Piyasası Kanunu, Kanun Numarası: 6362, Kabul Tarihi: 06.12.2012, RG: 30.12.2012, Sayı: 28513.

¹²² İrem Töre, 'Kurumsal Yönetim Açısından Riskin Erken Saptanması ve Yönetimi Komitesi, Eksiklikleri ve Çözüm Önerileri' (2021) 8 (1) Optimum Ekonomi ve Yönetim Bilimleri Dergisi 145, 147.

üzere pay sahibi sayısı beş yüzü aşan anonim ortaklıkların payları halka arz olunmuş sayılır. Bu ortaklıklar halka açık ortaklık hükümlerine de tabi olurlar.” demek suretiyle sadece payları borsada işlem görenleri değil aynı zamanda “pay sahibi sayısı beş yüzü aşan” ortaklıkları da halka açık anonim şirket kabul etmektedir. Ancak TTK m 378(ve benzer şekilde Tebliğ No: 2011/1), bu konuda net bir şekilde, “pay senetleri borsada işlem gören şirketlerde” komitenin kurulmasını yönetim kuruluna yükümlülük olarak getirmiştir. Dolayısıyla pay senetleri borsada işlem görmeyen şirketler halka açık şirket olsalar dahi riskin erken saptanması komitesi kurma zorunluluğu altında değildirler¹²³. SerPK m 16/2’ye göre payları borsada işlem görmeyen anonim ortaklıklar, halka açık ortaklık statüsünü kazandıktan sonra en geç iki yıl içinde paylarının işlem görmesi için borsaya başvurmak zorundadır. Şu durumda, borsaya başvuru yapılmadan geçen bu iki yıllık sürede de riskin erken saptanması komitesinin kurulması için kanuni bir zorunluluk yoktur¹²⁴. Pay senetleri borsada işlem görmeyen diğer şirketler gibi bu komite denetçinin gerekli görüp bunu yönetim kuruluna yazılı olarak bildirmesi hâlinde derhâl kurulacaktır¹²⁵.

Özetle, yukarıdaki verilere göre ulaştığımız noktada, iki şirket normalde aynı yapısal özelliklere sahip olmasına rağmen farklı hukuki düzenlemelere tabi olabilecektir. Olması gereken, tüm anonim şirketler için Komite’nin kurulmasının zorunlu hale gelmesidir¹²⁶. İlginçtir ki, TTK m 625/1/e’de limited şirket müdürlerinin devredilemez ve vazgeçilemez görevleri arasında küçük limited şirketler hariç¹²⁷, risklerin erken teşhisi ve yönetimi komitesinin kurulması da sa-

¹²³ Töre (n 122) 145-164; Şahin (n 115).

¹²⁴ Halka açılmayı hedefleyen şirketler, borsaya başvuru yapmadan geçen sürede halka açık şirketler için gerekli olan Komiteyi önceden kurarak, halka arz sonrası uyum süreçlerini hızlandırabilir ve işletmeye duyulan güveni artırabilirler. Zira böyle bir komitenin varlığının yatırımcı güvenini arttıracığı var sayılır. Ayrıntı için bkz Ayşe Gül Köksal, ‘6102 sayılı TTK kapsamında Risklerin Tespiti ve Yönetilmesine İlişkin Bağımsız Denetçinin Sorumluluğu’ (2013) 14 (2) Cumhuriyet Üniversitesi İİBF Dergisi 307, 319.

¹²⁵ Eklemeliyim ki, TTK m 398’a göre, “Denetçi, yönetim kurulunun şirketi tehdit eden veya edebilecek nitelikteki riskleri zamanında teşhis edebilmek ve risk yönetimini gerçekleştirebilmek için 378 inci maddede öngörülen sistemi ve yetkili komiteyi kurup kurmadığını, böyle bir sistem varsa bunun yapısı ile komitenin uygulamalarını açıklayan, ayrı bir rapor düzenleyerek, denetim raporuyla birlikte, yönetim kuruluna sunar. Bu raporun esasları Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumunca belirlenir.” Ayrıntılı bilgi için bkz Yaşar (n 10) 75.

¹²⁶ Aynı yönde görüş için bkz. Cafer Eminoğlu, *Türk Ticaret Kanunu’nda Kurumsal Yönetim (Corporate Governance)* (On İki Levha 2014) 331; Töre (n 122) 150-151; Yaşar (n 10) 89.

¹²⁷ Orta ve büyük ölçekli şirketin belirlenmesi, TTK m 1522’den yapılan göndermeye istinaden Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği ve Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Ku-

yılmıştır¹²⁸. Orta ve büyük ölçekli şirketin belirlenmesi, TTK m 1523'ten, m 1522'ye yapılan göndermeye istinaden Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği ve Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumunun görüşleri alınarak, hazırlanan 2023 tarihli Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler Yönetmeliği'ne göre yapılacaktır¹²⁹, Bu durumda, küçük ölçekli olmayan limited şirketlerde dahi zorunlu olarak kurulması gereken bir komitenin, hangi ölçekte olursa olsun payları borsada işlem görmeyen bir anonim şirkette, kanunen zorunlu olmadığı için kurulmayabileceği sonucu çıkacaktır.

Literatürde, TTK'da bu yönde bir düzenleme bulunmamasına rağmen, payları borsada işlem görmeyen şirketlerde de riskin erken saptanması komitesinin kurulmasının gerekli olduğunu savunan görüşler bulunmaktadır¹³⁰. Bu görüşe göre, komitenin yapacağı işler esasında yönetim kurulunun asli görevleri arasındadır¹³¹. Zira TTK m. 365 ve m. 369 hükümlerine göre, şirketin yönetimi doğrudan yönetim kuruluna verilmiş olup, yönetim kurulu üyeleri görevlerini "tedbirli bir yöneticinin özeniyle" ifa etmekle yükümlüdür¹³². Ayrıca anonim şirketlerde kurumsal yönetim ve sorumluluk ilkelerini güvence altına alma hedefine yönelik düzenleme altına alınan TTK m. 375, yönetim kurulunun devredilemez görev ve yetkilerini düzenler. Bu maddeye göre, yönetim kurulu, bazı önemli karar ve işlemleri devredemez. Bu görevler arasında şirketin üst düzey yönetimiyle ilgili kararlar, iç denetim sistemi, muhasebe ve finansal planlama gibi temel yönetim fonksiyonları yer alır. Ayrıca, şirketin işleyişi ve hukuka uygunluğunu sağlamak için gerekli gözetim ve kontrol mekanizmalarını kurmak ve denetlemek de yönetim kurulunun sorumluluğundadır. TTK m. 375'te komite kurulması gibi bir görevden söz edilmese de¹³³ komitenin amacı göz önünde

rumunun görüşleri alınarak, Ticaret Bakanlığı tarafından hazırlanan Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler Yönetmeliği'ne göre yapılacaktır. Yönetmelik için bkz Türkiye Cumhuriyeti, Cumhurbaşkanlığı, Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler Yönetmeliği, Kabul Tarihi: 24.05.2023, RG: 24.05.2023/32201.

¹²⁸ Şahin (n 115) 299.

¹²⁹ Türkiye Cumhuriyeti, Cumhurbaşkanlığı, Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler Yönetmeliği, Kabul Tarihi: 24.05.2023, RG: 24.05.2023/32201.

¹³⁰ Erdoğan Moroğlu, *6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu - Değerlendirme ve Öneriler* (8. Bası, On İki Levha Yayıncılık 2016) 184; Yaşar (n 10) 88; Zühtü Aytaç, 'Borsa Şirketleri ve Riskin Erken Saptanması Komitesi' in *Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü 60. Yıl Armağanı* (Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü 2015) 38.

¹³¹ Moroğlu (n 130) 184; Yaşar (n 10) 88; Aytaç (n 130) 38.

¹³² Yaşar (n 10) 88.

¹³³ Yaşar (n 10) 78.

bulundurulduğunda komitenin kurulmasının kurulun görevlerinden biri olduğu söylenebilir. Zira şirketin finansal durumu, operasyonel süreçleri ve varlıkları üzerinde ortaya çıkabilecek riskleri önceden tespit etmesi, bu riskleri yönetmesi ve şirketin devamlılığını sağlaması yönetim kurulunun temel sorumlulukları arasındadır¹³⁴. Bu kapsamda, TTK m. 378'de düzenlenen Riskin Erken Saptanması Komitesi, yönetim kurulunun bu risk yönetimi görevini yerine getirmesine yardımcı olacak bir mekanizmadır.

Şirket faaliyetleri, fırsatların değerlendirilmesi ve buna bağlı olarak risklerin kabul edilmesini içerir. Dolayısıyla, risklerin tanımlanması, izlenmesi ve yönetilmesi, yönetim kurulunun asli görevlerinden biri olarak kabul edilmelidir. Risk yönetimi sürecinin göz ardı edilmesi, yönetim kurulunun "tedbirli yönetici" sorumluluğunu yerine getirmediği anlamına gelebilir ve bu da ciddi hukuki sonuçlar doğurabilir¹³⁵.

Sonuç olarak, her ne kadar TTK m 378 yalnızca payları borsada işlem gören şirketler için riskin erken saptanması komitesinin kurulmasını zorunlu kılmakta olsa da diğer anonim şirketler açısından da böyle bir komite kurulmasına yasal bir engel bulunmamaktadır¹³⁶. Dolayısıyla, denetçinin talebi olmaksızın, komite, genel kurul kararıyla esas sözleşmeye madde eklenerek kurulabilir. Bu durumda yönetim kurulunun, şirketin yapısına ve risklerine uygun bir risk tespit sistemi kurması, yönetim sorumluluğunun bir gereği olarak değerlendirilmelidir. Yukarıda açıkladığımız nedenlerle, risklerin saptanarak gerekli tedbirlerin alınması, kanaatimce, m. 378 hiç var olmasa dahi TTK m. 375 kapsamında yönetim kurulunun sorumluluğunda olduğundan, yönetim kurulu komite kurulmasının yanı sıra riskin saptanması için başka faaliyetler de ifa edebilir. Bu bağlamda, risk yönetimi sadece yasal zorunluluk değil, aynı zamanda daha iyi bir kurumsal yönetim¹³⁷ ve şirketin sürdürülebilirliği açısından da kritik bir unsurdur.

B. Pay Senetleri Borsada İşlem Görmeyen Şirketlerde Komitenin Kurulması İçin Denetçinin Yazılı Bildiriminin Şart Koşulması

Payları borsada işlem görmeyen şirketlerde komitenin kurulması için denetçinin gerekli görüp bunu yönetim kuruluna yazılı olarak bildirmesinin şart

¹³⁴ Yaşar (n 10) 88; Şahin (n 115) 303.

¹³⁵ Moroğlu (n 130) 184; Yaşar (n 10) 88.

¹³⁶ Töre (n 122) 151; Yaşar (n 10) 88.

¹³⁷ Eminoğlu (n 126) 330; Karasu (n 112) 41.

koşulmuş olması çeşitli yönleriyle sorunlar içermektedir. Şöyle ki, TTK m 378, anonim şirketlerde risklerin erken saptanması ve yönetimi için bir komitenin kurulmasını öngörür. Ancak, bağımsız denetime tabi olmayan şirketlerde bu komiteyi kurma yükümlülüğü ve süreci, farklı bir yapı ve sorumluluk çerçevesinde ele alınmalıdır. Bu bağlamda, *denetçi* terimi, TTK m 378’de belirtilen risk yönetimi komitesinin kurulması gerekliliğini belirlemekten sorumlu kişi olarak tanımlanır. Bu denetçi, genellikle bağımsız denetçi olarak işlev gören ve şirketin finansal tablolarını inceleyen profesyoneldir. Denetçinin belirlenmesine yönelik Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu’nun, Riskin Erken Saptanması Sistemi ve Komitesi Hakkında Denetçi Raporuna İlişkin Esasları Belirleyen kararı¹³⁸ 13 Mart 2014 tarihinde yayımlandı.

1. Şirketin Bağımsız Denetime Tabi Olup Olmadığı Sorunu

Riskin Erken Saptanması Sistemi ve Komitesi Hakkında Denetçi Raporuna İlişkin Esaslara Yönelik İlke Kararı, halka açık anonim şirketlerin risk yönetim ve iç kontrol sistemlerine ilişkin denetim standartlarını belirleyen bir düzenlemedir. Bu ilke kararı, bağımsız denetçilerin risk yönetimi komitesinin ve iç denetim sistemlerinin etkinliğini değerlendirme sorumluluğunu, raporlama yükümlülüklerini yerine getirme gerekliliğini ve tarafsızlık ilkesine uyma zorunluluğunu vurgular. Şirketlerin, bu sistemlerin etkinliğini artırarak düzenleyici gerekliliklerle uyum sağlamaları hedeflenmektedir¹³⁹.

Bu noktada, özellikle vurgulamalıyız ki, 6335 sayılı Kanun ve 26.6.2012 tarihli Türk Ticaret Kanunu’nda yapılan değişiklikler ile birçok şirket yapısında bağımsız denetim kaldırılmış ve bağımsız denetim uygulamaları belirli şirketlerle sınırlandırmıştır¹⁴⁰. Bu değişiklikler sonucunda, TTK m 378’de yer alan “denetçi” ifadesinin kapsamı konusunda bir belirsizlik ortaya çıkmıştır. Bağımsız denetim zorunluluğuna tabi olmayan şirketlerde *denetçi* teriminin kimleri kapsadığının net olmaması, risklerin erken teşhisi ve yönetimi konusunda bazı karı-

¹³⁸ Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu’nun, Riskin Erken Saptanması Sistemi ve Komitesi Hakkında Denetçi Raporuna İlişkin Esasları Belirleyen kararı, Karar No: 75935942-050.01.04-[04/19], Resmi Gazete 18.03.2014/28945.

¹³⁹ Türkiye, “Riskin Erken Saptanmasına Yönelik İlke Kararı” (2021) Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu <https://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/PDF%20Olinkleri/standartlar%20ve%20ilke%20kararları/İLKE%20KARARLARI/Riskin_Erken_Saptanmasina_Yonelik_Ilke_Karari.pdf> Erişim Tarihi 6 Eylül 2024.

¹⁴⁰ Korkut Özkorkut, *6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu Açısından Anonim Şirketlerde Bağımsız Denetim* (Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü 2013) 35.

şıklıklara neden olmuştur. Ancak, bu hükmün payları borsada işlem görmeyen şirketler içerisinde yalnızca bağımsız denetime tabi şirketlere yönelik olduğunu¹⁴¹ ve risklerin erken teşhis sisteminin yalnızca bu şirketler için denetçinin talebiyle kurulabileceğini ifade etmek yanıltıcıdır.

Kanaatimce, yukarıda bahsettiğimiz sebeplerle bağımsız denetim zorunluluğu bulunmayan şirketlerde risklerin erken saptanması ve yönetimi amacıyla bir komite kurulması talebini yönetim kurulu yapabilecektir. TTK m. 378, yönetim kurulunun risk yönetimi stratejilerini aktif bir şekilde uygulamak ve riskleri etkin bir biçimde yönetmek için komite kurmasını öngörür. Yönetim kurulu, bu komitenin görev ve yetkilerini belirler, uygun üyeleri seçer ve komitenin etkinliğini sağlamak için gerekli adımları atar. Bu süreç, şirketin iç denetim mekanizmalarını güçlendirmek ve risk yönetimini iyileştirmek açısından önemli bir uygulamadır. Bu nedenle, kanaatimce, riskin erken teşhisi ve yönetimi konusunda bağımsız denetimin zorunlu olup olmadığına ve denetçi talebi bulunup bulunmamasına bakılmaksızın, yönetim kurulunun bu tür komiteleri kurma yükümlülüğü ve yetkisi bulunmaktadır¹⁴². *Yaşar*, bu konuda bir aşama daha ileriye giderek, eğer bir şirkette sebep ne olursa olsun riskin erken saptanması komitesi kurulmamışsa bu durumda yönetim kurulunun, TTK m. 555 kapsamında, sorumluluğunun ortaya çıkacağını savunmaktadır¹⁴³. O halde, yönetim kurulunun komiteyi usulüne uygun olarak kurması ve işletmesi halinde riskler erken dönemde saptanacak ve zamanında müdahale imkânı doğacaktır. Bu durumda, şirket ve dolayısıyla alacaklılar ve pay sahipleri de zarara uğramaktan kurtulmuş olacaktır. Sonuç olarak, amacına uygun olarak vaktinde kurulmuş ve gözetim altında tutulmuş bir komite yönetim kurulunu TTK maddeleri 553 ve 555 kapsamında sorumluluk davalarından kurtarabilir¹⁴⁴.

2. Denetime Tabi Şirketlerde Denetçilere Bu Görevin Verilmiş Olmasına Yönelik Genel Eleştiriler

Yukarıdaki bölümde anılan tartışmalardan bağımsız, denetime tabi şirketlerde dahi sorunlar olduğunu söyleyebiliriz. İlk olarak, ifade etmeliyiz ki, denetçilerin riskin erken saptanması komitesinin kurulmasını “gerekli görme” yetkisi, denetçinin geleneksel rolünden sapabilir. Denetçiler, genellikle finansal rapor-

¹⁴¹ Aksoy ve Aksoy (n 110) 26.

¹⁴² Aynı yönde bkz *Yaşar* (n 10) 88.

¹⁴³ *Yaşar* (n 10) 89.

¹⁴⁴ Aynı yönde bkz *Şahin* (n 115) 297.

lamaların ve denetim süreçlerinin doğruluğunu kontrol ederler. Risk yönetimi ve erken saptama komitesinin kurulup kurulmayacağına karar verme yetkisi, daha çok yönetim kurulunun ve risk yönetimi uzmanlarının sorumluluğundadır. Bu düzenleme, denetçinin rolünü genişletip, yönetimle olan etkileşimini artırabilir, bu da denetim sürecinin bağımsızlığını ve objektifliğini etkileyebilir. Dahası, denetçiler, riskleri genellikle finansal perspektiften değerlendirirler ve bu durum, riskin yönetimi açısından yeterli olmayabilir. Yukarıda anlattığımız risk türlerinin hepsi şirkete zarar verebilecek niteliktedir. Bu halde, sadece finansal risklerin tespiti ve bundan kaynaklı komite kurulmasının gerekli görülmesi, diğer risklerin göz ardı edilmeleri şirkete zarar verebilir.

En önemli ve en çok eleştirilen husus, denetimin genellikle geçmişe yönelik bir inceleme olmasıdır; finansal tabloların doğruluğunu ve uyumluluğunu değerlendiren denetim, geleceğe yönelik risklerin öngörülmesini ve bu risklere karşı önceden önlem alınmasını sağlamaz¹⁴⁵. Oysa, riskin erken saptanması geleceğe yönelik bir bakış açısını gerektirir ve bu süreç, sürekli bir izleme, değerlendirme ve adaptasyona dayanır. Denetim ise belirli dönemlerde yapılan incelemelerle sınırlıdır ve bu sınırlılık, zamanlama açısından ciddi bir dezavantaj yaratabilir.

Riskin erken saptanmasında zamanlama kritik bir öneme sahiptir. Denetçiler, komitenin kurulmasını önerdiğinde, riskler zaten ortaya çıkmış olabilir ve bu durumda alınacak önlemler için geç kalınmış olabilir¹⁴⁶. Ayrıca, bağımsız denetimin şirket dışından bir denetçi tarafından yürütülmesi gerektiği ve bunun doğası gereği periyodik olarak yapıldığı göz önüne alındığında, sürekli izleme ve uyuma dayalı bir yaklaşım benimsenmesi, risklerin yönetimi açısından hayati bir önem taşır. Bu nedenle, risk yönetimi geçmiş performansların değerlendirilmesiyle sınırlı kalmamalı, geleceğe yönelik tehditlere karşı aktif bir şekilde izleme ve önlem alma süreçlerine odaklanmalıdır¹⁴⁷.

¹⁴⁵ TTK m 378 gerekçesinde, “Bu komitenin denetim komitesinden farkı denetim komitesinin yönetimi gözetim altında tutmasına karşılık bu komitenin sadece risklere odaklanmasıdır. Ayrıca denetim geçmişe yönelik bir inceleme olduğu halde, risk teşhisi gelecek ve geleceğin yorumuyla ilgilidir. Denetimin yönetilmesi söz konusu olmadığı halde, risk yönetilebilir ve yönetilmelidir. Amaç, yönetimi, yönetim kurulunu ve genel kurulu devamlı uyanıklık (teyakkuz) altında tutmak, gereğinde organlarca derhal etkili önlemlerin alınmasını sağlamaktır.” denilmek suretiyle de bu açıklamalar kanun koyucu tarafından da doğrulanmıştır.

¹⁴⁶ Aynı yönde görüş için bkz Töre (n 122) 150-151.

¹⁴⁷ Töre (n 122) 150-151.

C. Komitenin İşleyişi ve Yönetim Kurulunun Süreçteki Rolü

Payları borsada işlem gören anonim şirketler için, Sermaye Piyasası Kurulu'nun II-17.1 sayılı Kurumsal Yönetim Tebliği¹⁴⁸, Riskin Erken Saptanması Komitesinin oluşumu ve çalışma esaslarıyla ilgili belirli düzenlemeler getirmiştir. Bu düzenlemelere göre, komite en az iki üyeden oluşmalıdır. Eğer komite sadece iki üyeden oluşuyorsa, her iki üyenin de icra yetkisine sahip olmayan kişilerden seçilmesi gerekmektedir¹⁴⁹. Üye sayısının ikiden fazla olduğu komitelerde ise çoğunluğun icra yetkisi olmayan kişilerden seçilmesi zorunludur. Ayrıca, komitelerde icra başkanı veya genel müdür görev alamaz. Komitenin başkanı, bağımsız yönetim kurulu üyeleri arasından seçilmek zorundadır¹⁵⁰. Bu düzenlemeler, komitenin bağımsız ve tarafsız bir şekilde işleyişini sağlamayı hedeflemektedir.

Risk komitesi üyelerinin bağımsız olması, yönetimden gelebilecek baskılara direnebilmelerini ve şirketin risklerini izlemek için gerekli bilgilere ulaşmalarını sağlar¹⁵¹. Bu durum, risklerin daha iyi izlenmesine ve kontrol edilmesine, dolayısıyla şirket performansının artmasına katkıda bulunur. Araştırmalar, risk komitesinde daha fazla bağımsız üyeye sahip finans şirketlerinin, daha az bağımsız üyeye sahip olanlara kıyasla finansal kriz dönemlerinde daha iyi performans gösterdiğini ortaya koymuştur¹⁵². Ayrıca, bağımsız üyelerin içeridekilerin risk alma faaliyetlerini azalttığı ve bu durumun özellikle kriz dönemlerinde kayıpların önlenmesine yardımcı olduğu tespit edilmiştir¹⁵³.

Riskin Erken Saptanması Komitesi, yılda en az altı kez, her iki ayda bir toplanmakla yükümlüdür. Toplantılara en az iki üye katılmalı ve alınan kararlar oy birliğiyle onaylanmalıdır. Toplantı sonuçları yazılı olarak belgelenir, komite üye-

¹⁴⁸ Sermaye Piyasası Kurulu'nun 2014 tarihli Kurumsal Yönetim Tebliği (II-17.1).

¹⁴⁹ SPK'nın II-17.1 sayılı Kurumsal Yönetim Tebliği'nin 4.5.3. maddesi

¹⁵⁰ Töre (n 122) 153.

¹⁵¹ Yin-Hua Yeh, Hui-Min Chung, Chih Liang Liu, 'Committee Independence and Financial Institution Performance during the 2007-08 Credit Crunch: Evidence from a Multi-country Study' (2011) 19 (5) Corporate Governance: An International Review 437, 458; Basiru Salisu Kallamu, 'Risk Management Committee Attributes and Firm Performance' (2015) 2 (2) International Finance and Banking 1, 7; Aynı yönde bkz. Şahin (n 115) 305.

¹⁵² Yeh, Chung ve Liu (n 151) 458.

¹⁵³ Kallamu (n 128) 7; Bernadette A. Minton, Jerome Taillard ve Rohan Williamson, 'Do Independence and Financial Expertise of Board Matter for Risk Taking and Performance' Fisher College Working Paper, No 2010-03-014 <<http://ssrn.com/abstract=1661855>> Erişim Tarihi 10 Eylül 2024; Yeh, Chung ve Liu (n 151) 458.

leri tarafından imzalanır ve Yönetim Kurulu'na sunulur. Risk yönetim sistemleri ise yılda bir kez kapsamlı bir şekilde gözden geçirilir¹⁵⁴. Komite, yetki ve sorumluluk alanına giren konular hakkında Yönetim Kurulu'nu düzenli olarak bilgilendirir¹⁵⁵.

Payları borsada işlem görmeyen diğer anonim şirketler içinse, TTK'ya baktığımızda TTK m. 378'in riskin erken saptanması komitesinin oluşumu ve çalışma esasları hakkında detaylı düzenlemeler yapmadığını görüyoruz. Komitenin kurulması ve çalışma usulleri, yönetim kurulunun yetkisine bırakılmıştır¹⁵⁶. TTK m. 375/1'de yönetim kurulunun devredilemez yetkileri düzenlenmiştir; ancak riskin erken saptanması komitesinin kurulması bu maddede yer almamaktadır. Buna karşın, kanun koyucunun, limited şirket müdürlerine benzer bir yükümlülük getirmesi ve TTK m. 375/1-b'de yer alan "şirket yönetim teşkilatını belirleme" yetkisinin devredilemez olması, bu komiteyi kurma ve yönetme görevini de yönetim kurulunun devredilemez yetkileri arasına sokmaktadır. Riskin erken saptanması komitesi üyeleri yönetim kurulunun direktiflerine uymak zorundadır, ancak yönetim kurulu üyesi olmaları gerekmez¹⁵⁷; yönetim kurulu üyelerinden ya da yönetim kurulu üyesi olmayan üçüncü şahıslardan oluşabilir¹⁵⁸. Komite kurulduktan sonra, yönetim kurulunun bu konudaki yetkileri komiteye devredilemez; ancak komitenin kararları yönetim kurulu ile iş birliği içinde alınmalıdır¹⁵⁹.

TTK m. 398 kapsamında, anonim şirketlerde denetimin kapsamı, şirketin ve bağlı topluluğun finansal tabloları ile yönetim kurulunun yıllık faaliyet raporunun denetimini içerir. Denetim, envanter, muhasebe işlemleri ve Türkiye Muhasebe Standartlarına uygunluk ile sınırlı kalmayıp, TTK m. 378 uyarınca hazırlanan riskin erken saptanması raporlarını da kapsar. Buna göre, denetçi ayrıca yönetim kurulunun, şirketi tehdit eden riskleri zamanında teşhis edebilmesi ve risk yönetimini gerçekleştirebilmesi için gerekli olan sistemi ve Riskin Erken Saptanması Komitesi'ni kurup kurmadığını da denetler. Eğer böyle bir sistem mevcutsa, denetçi bu sistemin yapısı ve komitenin uygulamaları hakkın-

¹⁵⁴ SPK'nın II-17.1 sayılı Kurumsal Yönetim Tebliği madde 4.5.12.

¹⁵⁵ Tekin Memiş ve Gökçen Turan, *Sermaye Piyasası Hukuku* (5. Bası, Seçkin Yayıncılık 2019) 92.

¹⁵⁶ Töre (n 122) 153.

¹⁵⁷ Şener (n 102) 451.

¹⁵⁸ Karasu (n 112) 41; TTK m 378 Gerekçesi.

¹⁵⁹ Töre (n 122) 153.

da ayrı bir rapor düzenler. Bu rapor, denetim raporuyla birlikte yönetim kuruluna sunulur. Bu raporun esasları ise Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu tarafından belirlenir. Bu süreç, yalnızca mevcut finansal tabloların doğruluğunu denetlemekle kalmayıp, aynı zamanda şirketin gelecekte karşılaşılabileceği her türlü riski yönetme kapasitesini de değerlendirmeye alır.

Komite, raporlarında tespit ettiği riskleri ayrıntılı bir şekilde ele alarak olası tehlikelere işaret eder. Bu tehlikeler, yukarıda anılan bütün riskleri içerebilir. Komite, riskin erken saptanması için gerekli önlemleri almak ve uygulamak zorundadır. Bazı yazarlar¹⁶⁰, komitenin alması gereken tedbirlerin şirketin karşılaşılabileceği tüm risklere karşı değil, sadece şirket varlığını tehlikeye düşürecek risklere karşı olması gerektiğini ifade etseler de TTK m 378, “*yönetim kurulu, şirketin varlığını, gelişmesini ve devamını tehlikeye düşüren sebepler*” demek suretiyle, sadece şirketin varlığını tehlikeye düşüren risk faktörlerini değil aynı zamanda gelişmesini ve devamını da tehlikeye atacak riskleri de kapsamaktadır¹⁶¹. Kanaatimce, bu sebeple komitenin risk faktörlerini geniş yorumlaması gerekir¹⁶². Örneğin, şirketin merkezi ya da operasyon bölgesi deprem bölgesindeyse deprem riski göz önünde bulundurulmalıdır. Komite, mevcut risklere işaret etmekle kalmaz, aynı zamanda bu risklerin yönetimi için çözüm önerileri sunar. Dolayısıyla deprem öncesi ve sonrası atılacak adımlar detaylandırılarak risklerin ortadan kaldırılması, transfer edilmesi, dengelenmesi veya azaltılması gibi stratejileri içeren bir tedbir paketi belirlenmelidir. Komite raporlarını zamanında ve net bir şekilde yazılı olarak hazırlamalıdır¹⁶³. Komitenin hazırladığı yazılı raporlar, yönetim kuruluna sunulduktan sonra nihai değerlendirmeyi yönetim kurulu yapar ve bu risklerin şirketin varlığı, gelişimi ve sürekliliği üzerindeki etkilerini analiz edecektir. Yönetim kurulu, komitenin önerdiği çözüm yollarını değerlendirerek, şirketin ileri vadeli politikalarını belirleyecektir. Yönetim kurulu, bu politikaları belirlerken, şirketin yapısı, büyüklüğü, riskin potansiyel tehlikesi gibi hususları göz önünde bulundurmalıdır.

¹⁶⁰ Töre (n 122) 153.

¹⁶¹ Şahin (n 115) 31.

¹⁶² Aynı görüş için bkz *Çağlar Manavgat, Hukuki Bakımdan Halka Açık Anonim Ortaklıklar ve Halka Arz* (Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü 2016) 130; Güzin Üçışık ve Aydın Çelik, *Anonim Ortaklıklar Hukuku* (Adalet Yayıncılık 2013) 416.

¹⁶³ Şahin (n 115) 310.

V. Karşılaştırmalı Hukukta Risk Yönetimine Yönelik Düzenlemeler

Risk yönetimi, şirketlerin ana hedeflerine ulaşmalarını sağlamak amacıyla mevcut riskleri tespit etmek, kontrol altına almak ve izlemek için kullanılan strateji ve yöntemlerin bütünüdür¹⁶⁴. Risk yönetiminin etkinliği ile kurumsal yönetim arasında güçlü bir ilişki kurmak, şirketlerin değerini artırmada önemli bir rol oynamaktadır¹⁶⁵. Yönetim kurulu, kurumsal yönetimin asli organlarından biri olup, üst düzey yönetimi izlemek ve yönlendirmek gibi görevlerle donatılmıştır. Yönetim kurulunun üyelerinin nitelikleri, şirket yönetiminin etkinliğini ve kurumsal yapının sağlamlığını doğrudan etkiler. Ancak, denetim, ücretlendirme ve aday gösterme gibi özel uzmanlık gerektiren konularda yetkilerin, alt komiteler aracılığıyla devredilmesi, yönetim kurulu işleyişinin daha etkin hale gelmesine olanak tanır¹⁶⁶. Bu bağlamda, risk yönetimi komitesi, birçok ülkede farklı isimler ve düzenlemeler altında kurulmakta olup, kurumsal yönetim yapısını güçlendirmek ve şirketlerin karşı karşıya kalabileceği riskleri daha etkin bir şekilde yönetmek amacıyla oluşturulmaktadır. Aşağıda farklı ülkelerdeki uygulama ve düzenleme örneklerini görebilirsiniz.

A. Almanya

Almanya'da, şirketlerin risk yönetimine yönelik Türkiye'ye paralel bir düzenleme mevcuttur. Aktiengesetz (AktG) madde 91 (2) uyarınca, bir anonim şirketin yönetim kurulu, şirketin sürekliliğini tehdit edebilecek riskleri erken aşamada fark edebilmek amacıyla bir izleme sistemi kurmak zorundadır¹⁶⁷. Türkiye ile en büyük farklılıklardan biri, anonim şirketin işletme konusu ve iş hacmi ne olursa olsun, payları borsada işlem görse de görmese de komitenin kurulmasının zorunlu olmasıdır¹⁶⁸. Alman Kurumsal İstikrar ve Yeniden Yapılandırma

¹⁶⁴ Azlan Amran, Abdul Manaf Rosli Bin ve Mohd Hassan Bin Che Haat, 'Risk Reporting: An Exploratory Study on Risk Management Disclosure in Malaysian Annual Reports' (2008) 24(1) Managerial Auditing Journal 39, 40.

¹⁶⁵ Paul J Sobel ve Kurt F Reding, 'Aligning Corporate Governance with Enterprise Risk Management' (2004) 5 (2) Management Accounting Quarterly 29, 32.

¹⁶⁶ David A Carter ve diğerleri, 'The Gender and Ethnic Diversity of US Boards and Board Committees and Firm Financial Performance' (2010) 18 (5) Corporate Governance: An International Review 396, 401; Masturah Malik, Rohami Shafie, ve Ku Nor Izah Ku Ismail, 'Do Risk Management Committee Characteristics Influence the Market Value of Firms?' (2021) 23 (1) Risk Management 172, 174.

¹⁶⁷ Philipp Jakobus, *Die Vorstandspflicht zum Risikomanagement* (Nomos 2014) 56.

¹⁶⁸ Yaşar (n 10) 84.

Yasası (StaRUG¹⁶⁹), benzer şekilde tüm sınırlı sorumluluğa sahip şirketler için risk yönetim sistemi kurulmasını zorunlu kılmaktadır. Bu düzenleme, şirketlerin varlıklarını tehdit edebilecek gelişmeleri izlemelerini ve böyle durumlarda yeniden yapılandırma planları geliştirmelerini gerektirir¹⁷⁰. Şirket yöneticileri, bu riskleri fark ettiklerinde, denetim organlarını zaman kaybetmeden bilgilendirmekle yükümlüdür¹⁷¹.

Finansal Piyasa Bütünlüğünü Güçlendirme Yasası (FISG¹⁷²) da 1 Temmuz 2021 itibarıyla yürürlüğe girerek AktG'nin 91. maddesine ek hükümler getirmiştir. Buna göre, borsada işlem gören şirketlerin yönetim kurulları, uygun bir iç kontrol ve risk yönetim sistemi kurmakla yükümlüdür. Bu sistem, sadece risklerin tespiti ve yönetimiyle sınırlı kalmayıp aynı zamanda girişimcilik kararlarına rehberlik edecek bir risk analizini de kapsar. Ayrıca, denetim süreci hem dış denetim hem de iç denetim departmanı tarafından yürütülmekte ve bu süreçlerin kapsamı sürekli genişlemektedir.

AktG madde 107 (3) uyarınca, denetim kurulu iç kontrol sisteminin, risk yönetim sisteminin ve iç denetim süreçlerinin etkinliğini denetlemekle yükümlüdür. FISG'nin getirdiği düzenlemeler, bu denetim sürecini detaylandırmış ve denetim kurulu'nun yapısına ilişkin belirli gereklilikler getirmiştir. Örneğin, denetim komitesi başkanının doğrudan iç kontrol ve risk yönetim sistemlerinden bilgi alma hakkı ilk kez yasalarla tanımlanmıştır¹⁷³. Ancak, tüm bu düzenlemelere rağmen, kurumsal izleme sistemlerinin doğası ve şirket organları arasındaki etkileşimler konusunda belirsizlikler Alman şirketlerinde de devam etmektedir. Bu durum, kurumsal sorumluluk ve kişisel yükümlülüklerle ilgili sorunlara yol açabilecek niteliktedir¹⁷⁴.

¹⁶⁹ Unternehmensstabilisierung- und -restrukturierungsgesetz (StaRUG) bkz. Federal Ministry of Justice and Consumer Protection, 'Frühwarnsysteme' (23 Mayıs 2024) <https://www.bmj.de/DE/themen/wirtschaft_finanzen/schulden_insolvenz/fruehwarnsysteme/fruehwarnsysteme.html> Erişim tarihi 10 Eylül 2024.

¹⁷⁰ Michael Kort, 'Risikomanagement nach dem Bilanzrechtsmodernisierungsgesetz' (2010) Zeitschrift für Unternehmens- und Gesellschaftsrecht (ZGR) 440, 448.

¹⁷¹ Deutsches Institut für Interne Revision e.V. (DIIR) and Risk Management Association (RMA), Positionspapier: Interne Revision und Risikomanagement - Empfehlungen zum Zusammenwirken (2024).

¹⁷² Gesetz zur Stärkung der Finanzmarktintegrität (FISG) bkz. Gesetz zur Stärkung der Finanzmarktintegrität (FISG) (Bundesgesetzblatt I 2021, 2675) <<https://www.gesetze-im-internet.de/fisg/BJNR267500021.html>> Erişim tarihi 10 Eylül 2024.

¹⁷³ Kort (n 170) 448.

¹⁷⁴ Deutsches Institut für Interne Revision e.V. (DIIR) and Risk Management Association (RMA), Positionspapier: Interne Revision und Risikomanagement - Empfehlungen zum Zusammenwirken (2024).

B. İngiltere

İngiltere’de, borsaya kayıtlı firmaların risk yönetimi konusunda bütüncül bir yaklaşım benimsemelerini teşvik eden Walker Raporu (2009¹⁷⁵) ve Finansal Raporlama Konseyi (Financial Reporting Council-FRC) tarafından yayımlanan kılavuz ilkeleri (Kılavuz 2011¹⁷⁶, Kılavuz 2014a¹⁷⁷, Kılavuz 2014b¹⁷⁸) bulunmaktadır. Bu kılavuzlar, firmaların risk tanımlama ve değerlendirmede çok yönlü bir yaklaşım benimsemelerini ve karşılaştıkları temel riskleri dikkate almalarını önerir. Üst düzey bir risk yönetim yapısı, özellikle Birlikte Yönetim Risk Komiteleri¹⁷⁹ tarafından desteklenen etkili bir risk yönetim altyapısı, firmanın tüm seviyelerinde güçlü bir risk kültürü oluşturmaya yardımcı olur ve kurumsal risk stratejilerini onaylar. Finansal Raporlama Konseyi’nin 2014b tarihli raporu¹⁸⁰, borsa firmalarının büyük risklere karşı korunmak için sağlam bir risk yönetim sistemi benimsemelerini önermektedir.

Öte yandan, İngiltere’de TTK m. 378’deki gibi spesifik bir komite bulunmamakla birlikte, şirketlerde benzer işlevleri görebilecek bazı yapılar mevcuttur. Özellikle büyük şirketlerde kurulan risk yönetim komiteleri, risklerin değerlendirilmesi ve yönetilmesi konusunda önemli rol oynar, ancak bu komitelerin

¹⁷⁵ Walker Report: A Review of Corporate Governance in UK Banks and Other Financial Industry Entities (HM Treasury, November 2009) <<https://www.gov.uk/government/publications/walker-review-final-report-a-review-of-corporate-governance-in-uk-banks-and-other-financial-industry-entities>> Erişim tarihi 11 Eylül 2024.

¹⁷⁶ UK Corporate Governance Code (Financial Reporting Council, June 2011) <<https://www.frc.org.uk/getattachment/6f09c4e3-59d7-4c42-835c-5b17d0c05742/UK-Corporate-Governance-Code-June-2011.pdf>> Erişim tarihi 11 Eylül 2024.

¹⁷⁷ UK Corporate Governance Code (Financial Reporting Council, Eylül 2014) <<https://www.frc.org.uk/getattachment/3da64b63-d4a7-4b92-9d3b-6a299b2b2c37/UK-Corporate-Governance-Code-September-2014.pdf>> Erişim tarihi 11 Eylül 2024.

¹⁷⁸ UK Corporate Governance Code (Financial Reporting Council, Aralık 2014) <<https://www.frc.org.uk/getattachment/ea682cf2-0877-407b-b8d0-24f96f931e5b/UK-Corporate-Governance-Code-December-2014.pdf>> Erişim tarihi 11 Eylül 2024.

¹⁷⁹ Board-level risk committee (BLRC) olarak adlandırılan komiteler hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Nava Subramaniam, Lisa McManus, Jiani Zhang, ‘Corporate Governance, Firm Characteristics and Risk Management Committee Formation in Australian Companies’ (2009) 24 (4) Management Audit Journal 316, 320; Christopher S. Hines, Adi Masli, Elaine G. Mauldin, Gary F. Peters, ‘Board Risk Committees and Audit Pricing’ (2015) 34 (4) Auditing: A Journal of Practice & Theory 59, 72.

¹⁸⁰ Financial Reporting Council, Guidance on Risk Management, Internal Control and Related Financial and Business Reporting (FRC, 2014b) <<https://www.frc.org.uk/getattachment/82d047dd-3e5f-43c7-b5b4-fd5856e9d8a1/Guidance-on-Risk-Management-Internal-Control-and-Related-Financial-and-Business-Reporting.pdf>> Erişim tarihi 11 Eylül 2024.

kurulması zorunlu değildir¹⁸¹. Denetim komiteleri, İngiltere'deki halka açık şirketlerde bağımsız bir şekilde finansal raporlama ve iç kontrol sistemlerini denetlemekle yükümlüdür ve risk yönetimi işlevlerini de kapsar. Ayrıca, Kurumsal Yönetim Kodu (UK Corporate Governance Code¹⁸²), risk yönetimi ve iç kontrol süreçlerini iyileştirmeyi teşvik eder, fakat belirli bir "erken risk saptama komitesi" oluşturulmasını zorunlu kılmaz. Bazı şirketler, risklerin ve uyum konularının yönetimi için özel komiteler kurarak risklerin erken aşamada tanımlanmasına yardımcı olurlar. Bu yapılar, risklerin etkili bir şekilde yönetilmesini teşvik eder, ancak belirli bir yasal zorunluluk olarak bulunmamaktadır¹⁸³.

C. Amerika Birleşik Devletleri

Amerika'da, şirketler için, TTK'daki düzenlemeye paralel bir riskin erken saptanması komitesi kurulması zorunluluğu bulunmamakla birlikte, çeşitli düzenlemeler ve uygulamalar risk yönetimini teşvik etmektedir. Sarbanes-Oxley Act (SOX¹⁸⁴) kapsamında halka açık şirketler bağımsız bir denetim komitesi bulundurmaz. Ancak bu komiteler finansal raporlamayı ve risk yönetimini denetlese de doğrudan bir "erken risk saptama komitesi" olarak tanımlanmaz. Dodd-Frank Yasası¹⁸⁵ (2010) da ABD'de borsada işlem gören firmalar için benzer gereklilikleri zorunlu kılmış, ancak risk komitesinin rolü, sorumlulukları ve süreçlerine ilişkin ayrıntılı bir düzenleme sunamamıştır¹⁸⁶. Belirtmeliyiz ki, kurumsal risk yönetimi¹⁸⁷, kurumsal yönetim ilkeleri çerçevesinde şirketler

¹⁸¹ Muhammad Farhan Malik, Mahbub Zaman ve Sherrena Buckby, 'Enterprise Risk Management and Firm Performance: Role of the Risk Committee' (2020) 16 (1) Journal of Contemporary Accounting and Economics 3, 4.

¹⁸² UK Corporate Governance Code (Financial Reporting Council, July 2018) <<https://www.frc.org.uk/getattachment/7c1b0b18-2147-4b6c-8c28-8350ff8b726f/UK-Corporate-Governance-Code-July-2018.pdf>> Erişim tarihi 11 Eylül 2024.

¹⁸³ Malik, Zaman ve Buckby (n 181) 3.

¹⁸⁴ Sarbanes-Oxley Act of 2002 (Pub L No 107-204, 116 Stat 745) <<https://www.govinfo.gov/content/pkg/PLAW-107publ204/pdf/PLAW-107publ204.pdf>> Erişim tarihi 11 Eylül 2024.

¹⁸⁵ Dodd-Frank Wall Street Reform and Consumer Protection Act of 2010 (Pub L No 111-203, 124 Stat 1376) <<https://www.govinfo.gov/content/pkg/PLAW-111publ203/pdf/PLAW-111publ203.pdf>> Erişim Tarihi 11 Eylül 2024; Dodd-Frank Act, 2010. Dodd-Frank Wall Street Reform and Consumer Protection. Act. Bölüm 165.

¹⁸⁶ Malik, Zaman ve Buckby (n 181) 2.

¹⁸⁷ Enterprise Risk Management (ERM) olarak adlandırılmaktadır. Detaylar için bkz Ryan Baxter, Jean C. Bedard, Rani Hoitash ve Ari Yezegel, 'Enterprise Risk Management Program Quality: Determinants, Value Relevance, and the Financial Crisis' (2013) 30 (4) Contemporary Accounting Research 1264, 1269; Lawrence Gordon, Martin Loeb ve Chih-Yang Tseng, 'En-

tarafından yaygın olarak kullanılsa da zorunlu değildir. Ayrıca Securities and Exchange Commission (SEC), halka açık şirketlerden risk yönetimi uygulamaları hakkında rapor sunmalarını istemektedir, bu da risk yönetimini dolaylı olarak teşvik eder.

Sonuç

Çalışmada açıklandığı üzere riskin erken saptanması komitesi, şirketin sürdürülebilirliğini ve yatırımcı güvenini korumada kritik bir rol oynar. Bu komite, finansal, çevresel ve sosyal riskleri erken tespit ederek, şirketin uzun vadeli değer yaratma kapasitesini artırır ve yatırımcıların bilinçli kararlar almasına katkı sağlar. Ayrıca, stratejik risklerin öngörülmesi ve fırsata dönüştürülmesiyle, şirketin piyasa koşullarına hızlı uyum sağlamasına ve operasyonel istikrarını korumasına destek olur. Böylece, komite hem şirketin devamlılığını güvence altına alır hem de yatırımcılar için güvenilir bir ortam yaratır.

TTK, SPK ve sair mevzuat çerçevesinde, riskin erken saptanması komitesinin kurulması ve işleyişi hakkında farklı şirket yapıları için çeşitli düzenlemeler bulunmaktadır. Payları borsada işlem gören anonim şirketler için TTK m 378 ve ilgili Tebliğ hükümleri, bu komitenin kurulmasını zorunlu kılmakta ve belirli gereklilikler getirmektedir. Ancak, borsada işlem görmeyen anonim şirketlerde durum daha karmaşıktır; bu tür şirketlerde komitenin kurulması denetçinin talebine bağlıdır.

Çalışmada ele alınan konular göz önünde bulundurulduğunda, riskin erken saptanması komitesinin şirketin risk yönetiminde kritik bir rol oynadığı ve bu rolün kurumsal yönetimle sıkı bir şekilde bağlı olduğu söylenebilir. Komitenin etkinliği, yalnızca yasal düzenlemelerin yerine getirilmesiyle değil, aynı zamanda yönetim kurulunun bu mekanizmanın kurulmasını ve etkin bir şekilde işlemesini sağlamak için sarf ettiği çabayla da doğrudan ilişkilidir. Kanaatimce, bu noktada risk kavramının geniş yorumlanması da komitenin kurumsal yönetimde etkin kullanımını arttıracaktır.

terprise Risk Management and Firm Performance: A Contingency Perspective' (2009) 28 (4) Journal of Accounting and Public Policy 301-327; Philipp Lechner ve Nadine Gatzert, 'Determinants and Value of Enterprise Risk Management: Empirical Evidence from Germany' (2018) 24 (10) European Journal of Finance 867, 868; Cristina Florio ve Giulia Leoni, 'Enterprise Risk Management and Firm Performance: The Italian Case' (2017) 49 (1) British Accounting Review 56, 62.

Payları borsada işlem gören anonim şirketler için özellikle SPK düzenlemeleri ve ilgili mevzuat, komitenin bağımsız ve tarafsız bir şekilde işleyişini temin etmeye yönelik detaylı kurallar koymuştur. Bu kurallar, komitenin riskleri etkili bir şekilde izleyebilmesi ve yönetebilmesi için gerekli şartları oluşturur. Ancak, payları borsada işlem görmeyen kapalı anonim şirketler için TTK'da ayrıntılı bir düzenleme bulunmaması, bazı belirsizlikler yaratmakta ve denetçinin komitedeki rolünün belirlenmesi ile yönetim kurulunun komitenin işleyişindeki yükümlülüklerinin netleştirilmesi gibi konularda uygulamada sorunlara yol açabilmektedir. Zira, denetçilerin riskin erken saptanması komitesinin kurulmasını "gerekli görme" yetkisi, denetçilerin geleneksel rolünden saparak yönetimle olan etkileşimini artırabilir ve denetim sürecinin bağımsızlığını etkileyebilir.

Sonuç olarak, her ne kadar mevcut düzenlemeler yalnızca payları borsada işlem gören şirketler için Riskin Erken Saptanması Komitesi'nin kurulmasını zorunlu kılmakta olsa da payları borsada işlem görmeyen şirketlerde de bu tür bir komitenin kurulması teşvik edilmelidir. Risk yönetimi, denetçinin talebine bağlı olmaksızın, yönetim kurulu tarafından ele alınmalı ve bu tür mekanizmalar, risklerin zamanında ve etkin bir şekilde yönetilmesini sağlamak amacıyla güçlendirilmelidir. Yönetim kurulunun bu konuda alacağı inisiyatif, şirketlerin kurumsal yönetim standartlarını yükseltecek ve sürdürülebilirliklerini artıracaktır.

Her ne kadar literatürde, bu tür düzenlemelere gerek olmaksızın yönetim kurullarının riskin erken saptanmasını sağlaması gerektiği ifade edilse de ülkemizin yasa temelli yapısı ve şirket kültürünün mevcut durumu göz önünde bulundurulduğunda, bu sürecin yasal düzenlemelerle detaylı bir şekilde desteklenmesi gereklidir. Şirket kültürümüz ve mülkiyet yapımız, kurumsal yönetim ilkelerini henüz tam anlamıyla içselleştirememiştir. Bu durum, paydaşların çıkarlarının yeterince korunamaması ve şirket içi mekanizmaların zayıf kalması gibi sorunlara yol açmaktadır. Bu nedenle, düzenlemelerin zorunlu tutulması, şirketlerin bu mekanizmaları benimsemeleri açısından kritik bir öneme sahiptir. Bu yaklaşım, yalnızca yasal uyumluluğun sağlanması açısından değil, aynı zamanda şirketin genel performansını ve risk yönetim kapasitesini güçlendirmek için de büyük bir fırsat sunmaktadır. Hem şirketlerin sürdürülebilirliklerini artırmaları hem de yatırımcı güvenini güçlendirmeleri için bu tür mekanizmalar, kurumsal yapılarında yer almalıdır.

Kaynakça

- Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD), 'Türkiye Saati ile 04:17 ve 13:24'te İki Deprem Meydana Geldi' <<https://deprem.afad.gov.tr/content/137>> Erişim tarihi 21 Ağustos 2024
- Aksoy MA, 'Türk Kurumsal Yönetim Düzenlemeleri Kapsamında Anonim Şirket Yönetim Kurulu' (2013) 17 (1) Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 45-76
- Aksoy MA ve Aksoy EE, 'Ticaret Kanunu Kapsamında Sermaye Şirketlerinde Bağımsız Denetim' (2017) 8 (2) İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 21-52
- Alexander C, 'The Present and Future of Financial Risk Management' (2005) 3 (1) Journal of Financial Econometrics 3-25
- Anadolu Ajansı, 'Dünyadaki En Büyük Depremlerin Ekonomik Hasarı Trilyon Doları Buluyor' (Anadolu Ajansı, 9 Kasım 2024) <<https://www.aa.com.tr/tr/dunya/dunyadaki-en-buyuk-depremlerin-ekonomik-hasari-trilyon-dolari-buluyor/2838055>> Erişim Tarihi 16 Kasım 2024
- Anadolu Ajansı, 'Şiddetli Yağışlar İspanya'ya Zarar Vermeye Devam Ediyor' (Anadolu Ajansı, 16 Kasım 2024) <<https://www.aa.com.tr/tr/dunya/siddetli-yagislar-ispanyaya-zarar-vermeye-devam-ediyor/3391857>> Erişim Tarihi 16 Kasım 2024
- Andersen T, Bollerslev T, Christoffersen P ve Diebold F, 'Financial Risk Measurement for Financial Risk Management' in George M Constantinides, Milton Harris ve Rene M Stulz (eds), *Handbook of the Economics of Finance* (Elsevier 2013)
- Andersen TJ, 'Globalization and Natural Disasters: An Integrative Risk Management Perspective' in Alcira Kreimer, Margaret Arnold, Anne Carlin (eds), *Building Safer Cities: The Future of Disaster Risk* (Disaster Risk Management Series, World Bank 2003)
- Aytaç Z, 'Borsa Şirketleri ve Riskin Erken Saptanması Komitesi' in Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü 60. Yıl Armağanı (Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü 2015) 38
- Baiocchi G, Minx J ve Hubacek K, 'The Impact of Social Factors and Consumer Behavior on Carbon Dioxide Emissions in the United Kingdom' (2010) 14 (1) Journal of Industrial Ecology 50-72
- Basel Bankacılık Denetim Komitesi, *Operasyonel Riskin Yönetimi ve Denetimi İçin Sağlam Uygulamalar* (Aralık 2001, Temmuz 2002'de gözden geçirilmiş) <<http://www.bis.org>> Erişim tarihi 2 Eylül 2024
- Baxter R, Bedard J, Hoitash R ve Yezegel A, 'Enterprise Risk Management Program Quality: Determinants, Value Relevance, and the Financial Crisis' (2013) 30 (4) *Contemporary Accounting Research* 1264-1295
- Bensaid A, Ishak S ve Mustapa IR, 'Risk Management Committee Attributes: A Review of the Literature and Future Directions' (2021) 9 (3) *Universal Journal of Accounting and Finance* 388-395

- Borsa İstanbul, BIST Sürdürülebilirlik Endeksleri (2024) <<https://www.borsaistanbul.com/ztr/sayfa/165/bist-surdurulebilirlik-endeksleri>> Erişim Tarihi 17 Ekim 2024
- Botzen WJ, Deschenes O ve Sanders M, 'The Economic Impacts of Natural Disasters: A Review of Models and Empirical Studies' (2019) 13 (2) *Review of Environmental Economics and Policy* 167-188
- Bowman G, Foulser-Piggott R ve Beamish PW, 'Natural Disasters and MNE Internalization: Reoptimizing Subsidiary Governance' (2023) 58 (2) *Journal of World Business* 101387
- Bueno PB, 'Social Risks in Aquaculture' in Melba G Bondad-Reantaso, James R Arthur and Rohana P Subasinghe (eds), *Understanding and Applying Risk Analysis in Aquaculture* (FAO 2008, Rome) 209
- Çakalı KR, 'İç Kontrol Başarısızlıkları: Barings Örneği' (2021) 6 (3) *Finans Ekonomi ve Sosyal Araştırmalar Dergisi* 433-442
- Danyal D, 'CrowdStrike ve Microsoft Güncellemesi Nasıl Global Sistem Krizine Dönüştü?' (2024) Anadolu Ajansı. <<https://www.aa.com.tr/tr/analiz/crowdstrike-ve-microsoft-guncellemesi-nasil-global-sistem-krizine-donustu/3280058>> Erişim tarihi 2 Eylül 2024
- Diebold FX, An Historical Perspective on Financial Risk Measurement and Management in FX Diebold (ed), *Financial Risk Measurement and Management* (International Library of Critical Writings in Economics Series, Edward Elgar 2012)
- Dünya Ekonomik Forumu, 'Global Risks Report 2024' <<https://www.weforum.org/publications/global-risks-report-2024/>> Erişim Tarihi: 17 Kasım 2024
- Eminoğlu C, *Türk Ticaret Kanunu'nda Kurumsal Yönetim (Corporate Governance)* (On İki Levha, 2014)
- Encyclopaedia Britannica, 'Tokyo-Yokohama Earthquake of 1923' (Encyclopaedia Britannica, 9 Kasım 2024) <<https://www.britannica.com/event/Tokyo-Yokohama-earthquake-of-1923>> Erişim Tarihi 16 Kasım 2024
- Engau C ve Hoffmann V, 'Corporate Response Strategies to Regulatory Uncertainty: Evidence from Uncertainty About Post-Kyoto Regulation' (2011) 44 (1) *Policy Sciences* 53-80
- Engau C, Hoffmann V ve Busch T, 'Airlines' Flexibility in Facing Regulatory Uncertainty: To Anticipate or Adapt?' (2011) 54 (1) *California Management Review* 107-125
- Florio C ve Leoni G, 'Enterprise Risk Management and Firm Performance: The Italian Case' (2017) 49 (1) *British Accounting Review* 56-74
- Hampel A, Hetzel R ve Maniatis G, 'Response of Faults to Climate-Driven Changes in Ice and Water Volumes on Earth's Surface' (2010) 368 *Philosophical Transactions of the Royal Society A: Mathematical, Physical and Engineering Sciences* 2501-2517
- Huang Q, Li Y, Lin M ve McBrayer G, 'Natural Disasters, Risk Salience, and Corporate ESG Disclosure' (2022) 72 *Journal of Corporate Finance* 102152-102167

- Intergovernmental Panel on Climate Change, 'IPCC Reports' <<https://report.ipcc.ch/index.html>> Erişim Tarihi 17 Kasım 2024
- Gordon L, Loeb M ve Tseng C, 'Enterprise Risk Management and Firm Performance: A Contingency Perspective' (2009) 28 (4) Journal of Accounting and Public Policy 301-327
- Gözde BN, ve Özcan İ, 'Sürdürülebilirlik Raporlaması Açısından UFRS S1 ve S2 Taslak Standartlarına Uyum Sürecinin Değerlendirilmesi: BIST Sürdürülebilirlik 25 Endeksi İşletmeleri Üzerine Bir Araştırma' (2023) 69 Muhasebe Enstitüsü Dergisi 21-43
- Jakobus P, Die Vorstandspflicht zum Risikomanagement (Nomos 2014, Augsburg)
- Kamu Gözetimi Kurumu, UFRS S2 İklimle İlgili Açıklamalar Taslak Metin (31 Mart 2023) <<https://www.kgk.gov.tr/ContentAssignmentDetail/4875/UFRS-S2-iklimle-ilgili-Aciklamalar-Taslak-Metin>> Erişim Tarihi 17 Kasım 2024
- Kandemir HK, 'Sürdürülebilir Şirketler ve Hukuki Çerçevesi' (2021) 20 (41) *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 853-876
- Karasu R, '6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu ile Anonim Şirketlerde Kurumsal Yönetim ile İlgili Getirilen Yenilikler' (2013) 4 (2) İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 33-60
- Karatepe Kaya M, 'Impacts of Emerging Technologies on Multinational Enterprises: Legal Challenges and Opportunities' (2023) 11 (2) Sakarya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 1458-1501
- Kayıhan Ş, *Bankacılık Hukuku* (Seçkin Yayıncılık 2023)
- Kolk A ve Pinkse J, 'Multinationals' Political Activities on Climate Change' (2007) 46(2) *Business & Society* 201-228
- Kort M, 'Risikomangement nach dem Bilanzrechtsmodernisierungsgesetz' (2010) *Zeitschrift für Unternehmens- und Gesellschaftsrecht (ZGR)* 440-471
- Köksal AG, "6102 sayılı TTK kapsamında Risklerin Tespiti ve Yönetilmesine İlişkin Bağımsız Denetçinin Sorumluluğu" (2013) 14 (2) Cumhuriyet Üniversitesi İİBF Dergisi 307-325
- Knight FH, *Risk, Uncertainty, and Profit* (Houghton Mifflin Company 1921)
- Kuo, Susan S. ve Means, Benjamin, 'Corporate Social Responsibility after Disaster' (2012) 89 (5) *Washington University Law Review* 973-1016
- Lambooy TE, Argyrou A ve Tideman S, 'Enabling Company Boards to Create Sustainable Companies: The Connection Between Sustainability, Company Leadership and Law' (2018) 13 (2) *International and Comparative Law Journal* 21-56
- Lechner P ve Gatzert N, 'Determinants and Value of Enterprise Risk Management: Empirical Evidence from Germany' (2018) 24 (10) *European Journal of Finance* 867-887

- Light, S, 'The Law of the Corporation as Environmental Law' (2019) 71 (1) Stanford Law Review 137-213
- Linnenluecke MK ve Griffiths A, 'Beyond Adaptation: Resilience for Business in Light of Climate Change and Weather Extremes' (2010) 49 (3) Business & Society 477-511
- Manavgat Ç, *Hukuki Bakımdan Halka Açık Anonim Ortaklıklar ve Halka Arz* (Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü 2016)
- Marangoz M ve İzci Ç, 'Doğal Afetlerin Ekonomik, Sosyal ve Çevresel Etkilerinin 6 Şubat 2023 Kahramanmaraş Merkezli Depremler Bağlamında Girişimciler Açısından Değerlendirilmesi' (2023) 24 (52) Journal of Social Sciences and Humanities Researches 1-30
- Memiş T ve Turan G, *Sermaye Piyasası Hukuku* (5. Bası, Seçkin Yayıncılık 2019)
- Mendelsohn R, 'Efficient Adaptation to Climate Change' (2000) 45 Climatic Change 583-600
- Miller G, *The Law Of Governance, Risk Management, And Compliance* (2. Bası, Wolters Kluwer 2017)
- Morrison & Foerster LLP, 'SEC Adopts Climate Change Disclosure Rules' (Morrison & Foerster, 2022) <<https://www.mofo.com/resources/insights/240314-sec-adopts-climate-change-disclosure-rules>> Erişim Tarihi 16 Kasım 2024
- Moroğlu E, *6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu - Değerlendirme ve Öneriler* (8. Bası, On İki Levha Yayıncılık 2016)
- Öğünç H, BIST 100 Endeksindeki Şirketlerin Sürdürülebilirlik Raporlarının Sektörler Açısından İncelenmesi (2021) 24 (2) Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi 340-351
- Okereke C ve Russel D, 'Regulatory Pressure and Competitive Dynamics: Carbon Management Strategies of UK Energy-Intensive Companies' (2010) 52 (4) California Management Review 100-125
- Önder Ş ve Ağca A, 'İşletmelerin Risk Gruplarına Göre Çevresel Sürdürülebilirlik Uygulamaları: BIST 100 Endeksinde Bir Uygulama' (2018) 7 (1) İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi 77-89
- Özbilgin İG, 'Risk ve Risk Çeşitleri' (2012) 6 (3) Aylık Bilişim Kültürü Dergisi 86-93
- Parsons M, 'A Guide to Managing Cybersecurity Risk for the Future' C-Risk <<https://www.c-risk.com/blog/cybersecurity>> Erişim tarihi 2 Eylül 2024
- Paslı A, "Compliance" Kavramının Anonim Ortaklıklar Hukukundaki Anlamı ve Sorumluluk Sistemine Etkisi' (2013) 71 (2) İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası 317-334
- Pulaşlı H, 'Compliance Kavramı ve Yönetim Organının Compliance Sorumluluğu' (2019) 35 (2) Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, 27-59

- , 'Kurumsal Sosyal Sorumluluk Bağlamında Uluslararası İnsan Hakları ve Çevre Standartlarının Çok Uluslu Şirketlerin Merkez Yönetim Organının Hukuki Sorumluluğuna Etkisi' (2020) 36 (4) Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, 5-37
- , *Şirketler Hukuku Genel Esaslar* (6. Bası, Adalet Yayınevi 2020)
- Rogelj J ve diğerleri, 'Paris Agreement Climate Proposals Need a Boost to Keep Warming Well Below 2°C' (2016) 534 *Nature* 631-639
- Sakhel A, 'Corporate Climate Risk Management: Are European Companies Prepared?' (2017) 165 *Journal of Cleaner Production* 103-118
- Sermaye Piyasası Kurulu, 'Mevzuat' <<https://mevzuat.spk.gov.tr>> Erişim tarihi 5 Eylül 2024
- Sermaye Piyasası Kurulu'nun 2014 tarihli Kurumsal Yönetim Tebliği (II-17.1), RG 03.01.2014/ 28871
- Soydemir S, 'Küreselleşme Ekseninde Sosyal Risklerin Kurumsallaşması' (2014) 6 (2) *Hukuk ve İktisat Araştırmaları Dergisi* 44-63
- Statista, 'Global Economic Losses due to Natural Disasters from 2000 to 2023' (Statista, 2023) <<https://www.statista.com/statistics/510894/natural-disasters-globally-and-economic-losses/>> Erişim tarihi 21 Ağustos 2024
- Stier C, *Risikomanagement und wertorientierte Unternehmensführung* (Springer 2017)
- Su Kirliliği Kontrolü Yönetmeliği, RG 31.12.2004/ 25687
- Subramaniam N, Wahyuni D, Cooper B J, Leung P ve Wines G, 'Integration of Carbon Risks and Opportunities in Enterprise Risk Management Systems: Evidence from Australian Firms' (2015) 96 *Journal of Cleaner Production* 407-417
- Şahin A, "Riskin Erken Teşhis Komitesi (TTK m. 378 ve 625/1-e'nin Değerlendirilmesi)" (2016) 7 (2) İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 287-314
- Şener OH, *Teorik ve Uygulamalı Ortaklıklar Hukuku Ders Kitabı* (5. Baskı, Seçkin Yayıncılık 2022)
- Töre İ, 'Kurumsal Yönetim Açısından Riskin Erken Saptanması ve Yönetimi Komitesi, Eksiklikleri ve Çözüm Önerileri' (2021) 8 (1) *Optimum Ekonomi ve Yönetim Bilimleri Dergisi* 145-164
- , 'Corporate Governance for Sustainability: The Necessary Reform of Turkish Commercial Law' (2022) 19 (2) *Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 991, 1022
- , "Corporations and Human Rights: Addressing Human Rights Impacts in Integrated Report" Ömer Korkut ve diğerleri (ed), *Prof. Dr. Hasan Pulaşlı'ya Armağan* (Adalet Yayınevi 2023)
- Türk Dil Kurumu, *Türkçe Sözlük* (n.d.) <<https://sozluk.gov.tr>> Erişim Tarihi 11 Eylül 2024
- Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, Kanun Numarası: 2709, Kabul Tarihi: 07.11.1982, RG 09.11.1982/ 17863

- Türkiye Cumhuriyeti, Cumhurbaşkanlığı, Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler Yönetmeliği, Kabul Tarihi: 24.05.2023, RG: 24.05.2023/ 32201
- Yargıtay 4 CD, 10694/19124, 30.05.2023
- Yargıtay 4 CD, 34050/4713, 24.10.2014
- Yargıtay 4 CD, 35223/34646, 1.12.2014
- Yaşar TN, 'Anonim Şirketlerde Riskin Erken Saptanması ve Yönetimi' (2016) 2 (2) Ticaret ve Fikri Mülkiyet Hukuku Dergisi 69-91
- , *Anonim Şirketler Hukukunda Uyum (Compliance)* (On İki Levha Yayıncılık 2020)
- Yeh YH, Chung H, Liu CL, 'Committee Independence and Financial Institution Performance during the 2007-08 Credit Crunch: Evidence from a Multi-country Study' (2011) 19 (5) Corporate Governance: An International Review 437-458
- Yücel Dericiler Ö, *Uluslararası Esnek Hukuktan Bağlayıcı Hukuka: Şirketler ve İnsan Hakları* (On İki Levha Yayıncılık 2023).
- Ticaret Bakanlığı, 'Yeşil Mutabakat Eylem Planı' (n.d.) <<https://ticaret.gov.tr/disiliskiler/yesil-mutabakat>> Erişim Tarihi 5 Ekim 2024
- UNFCCC, Paris Anlaşması (2015) <https://unfccc.int/sites/default/files/english_paris_agreement.pdf> Erişim Tarihi 17 Kasım 2024
- Wittneben B, Okereke C, Banerjee SB, Levy DL, 'Climate Change and the Emergence of New Organizational Landscapes' (2012) 33 (1) Organization Studies 1431-1450
- 2872 sayılı Çevre Kanunu, Kabul Tarihi: 09.08.1983, RG 11.08.1983/18132